

4.2006

EN TIDNING FRÅN LO OM VÄLFÄRD OCH UTVECKLING

alla:

alla:s reporter
wallraffade
som piga

KÖP BOKEN!

Talong i tidningen

alla: GRANSKAR

Efter stormen

– om hur facket vann kampen om lika löner för utländska arbetare

Själv mord i tunnelbanan

– trauma för tågförare

Allt om min

MAMMA

SEKO:s förbundsordförande Janne Rudén berättar om sina rötter

NÄRA

Janne Rudén, SEKOs förbundsordförande går i morsans fotspår!

alla.lo.se

Alla analyserar den borgerliga regeringens första statsbudget.

23

HJÄLTEN

Det kan hända. Varje dag. Moncef Jerbi, försäkringsrådgivare i SEKO, berättar om mardrömen i tunnelbanan. Varje år hoppar cirka trettio människor framför tågen. Många tågförare traumatiseras för livet av dessa tragiska händelser.

4

DEN NYA ARBETSMARKNADEN

Tadeusz Rynkar lämnade sitt hem i Polen i februari 2005 för att delta i röjningsarbetet efter stormen Gudrun. 25 april samma år tog en vindfälla hans liv. Alla besöker hans familj i Polen som fick hjälp av svenska facket.

8

Boken
»Fint hemma«
i Alla-butiken!

41

-
- 04 HJÄLTEN** Moncef Jerbi överklagar psykiska arbetsskador
-
- 08 DEN NYA ARBETSMARKNADEN** Kollektivavtal för alla arbetare
-
- 34 NÄRA** Janne Rudén – stridbar ordförande och mammas pojke
-
- 40 FRÅGA LENNART** Han fick cancer och sparken – är det okej?
-
- 41 BUTIKEN** Boken »Fint hemma« – köp den, läs den!
-
- 43 REFLEKTION** Nina Hemmingsson »nya moderaterna planerar«
-

KATHE NILSSON
Handels

RONNY FRITHJOF
Grafikerna

JORGE FLORES
IF Metall

IVAN BENGTTSSON
Fastighetsanställdas
Förbund

Alla-panelen

Hej! Det är vi som är *Alla*-panelen som jobbar för dig. Vi är alla fackligt förtroendevalda och med i det redaktionella arbetet i tidningen *Alla*. Vi föreslår intressanta ämnen som kan ge inspiration i det fackliga arbetet.

Vi kommenterar också texter i tidningen utifrån vårt perspektiv, det vill säga arbetslivet och den fackliga vardagen. Var med och kommentera materialet i *Alla* du också. Gå in på alla.lo.se så kan vi diskutera!

Alla 105 53 Stockholm, Sverige. Tel 08-796 25 00.
Internet www.alla.lo.se. E-post red@alla.lo.se.

REDAKTION Redaktör Marja Koivisto. Grafisk form A4.
Repro Turbin. Tryck Sörmlands Grafiska Quebecor, Katrineholm.

MEDARBETARE I DETTA NUMMER
Neale Thomas, Leif Claesson, Kerstin Fredholm, Madeline Randquist, Lennart Steen, Nina Hemmingsson.

Redaktionen delar inte nödvändigtvis alltid skribenternas åsikt och ansvarar ej för insänt, icke beställt material. © Alla 2006. Issn 1404-8868

Se upp för systemskifte!

Regeringen har presenterat sin första statsbudget. Vi kan konstatera att ett systemskifte är på gång. Den borgerliga regeringen gör precis som den lovade. Försämrar för de sjuka och arbetslösa och ger dem som har arbete skattesänkningar. Det regeringen vill är att tvinga de arbetslösa att acceptera underbetalda jobb på en ny låglönemarknad.

Läs allas kommentarer till regeringens budget, sid 23 och beställ Kerstin Fredholms bok »Fint hemma« som vi säljer i alla-Butiken, sidan 41. Allas reporter Kerstin Fredholm wallraffade som piga i privata hem under sex månader. Hon berättar om vad de nya skattesubventionerade hushållstjänsterna innebär i praktiken.

I svåra tider är det viktigare än någonsin att vara med i facket. Det är facket, det vill säga du, jag och 1,8 miljoner andra löntagare i LO som är motståndskraften, när tryggheten på arbetsmarknaden urholkas. Med regeringens politik får arbetsgivarna en starkare ställning – då behövs facket som en stark kraft för att stödja och förbättra dina villkor på jobbet.

Läs vårt reportage om Skogs- och Träfacket som gjort ett enastående fackligt jobb i de sydsvenska skogarna under uppröjningsarbetet efter stormen Gudrun, sid 8. Entreprenörer från Europas alla länder kom för att sida vid sida med de svenska skogsarbetarna rädda vad som räddas kunde efter stormens härjningar. Skogs- och Träfacket lyckades förhandla fram kollektivavtal för alla arbetare, svenska som utländska, och därmed också säkerställa goda löner och trygga arbetsvillkor för alla.

MARJA KOIVISTO
Chefredaktör
marja.koivisto@lo.se

Marja tycker ...

Nu startar avtalsrörelsen. Facket ska förhandla upp din lön och förbättra arbetsvillkoren för alla som arbetar inom LO-området. För att nå goda resultat i en lönerörelse behövs ett starkt fack, det vill säga du, jag och alla andra fackliga medlemmar som solidariserar sig för att tillsammans skapa den fackliga kraft som krävs för att vi ska få igenom våra krav.

Moncef Jerbi

ÅLDER 58 år

BOR I Ålta

FAMILJ Fru och tre vuxna barn

FACKLIGA UPPDRAG

Försäkringsrådgivare, försäkringsansvarig för tunnelbanan, SJ, Citypendeln och Arlandabanan, sitter med i klubb-, sektions- och avdelningsstyrelsen, kassör i fackklubben

FACKFÖRBUND SEKO

FRITID Fotboll, hunden, vara ute i naturen, tre kolonilotter

LÄSER Tidningar

LIVSMOTTO Livets spänning finns i överraskningar

»En tågförare som säger att han glömmer ett framförhopp ljuger. Hur man lyckas gå vidare är olika från person till person och beror på hur psykiskt stark man är. Jag har haft fyra framförhopp varav tre med dödlig utgång, berättar Moncef Jerbi.«

Moncef Jerbi, försäkringsrådgivare i SEKO:

» Man har inte en chans att hinna bromsa «

Han vet att det kan hända. Varje dag, varje gång han kör tåg. Det värsta och det som gör yrket utsatt. Att en människa kastar sig framför hans tåg för att ta sitt liv.

» Framförhopp är en del av jobbet. Det är inget vi kan förhindra eller förbereda oss inför, säger Moncef Jerbi som kört tåg i Stockholms tunnelbana i 28 år och varit försäkringsrådgivare i 25 år.

Vi träffar Moncef Jerbi i massen vid Gullmarsplans tunnelbanestation tillsammans med kollegan Shah Nawaz, också han veteran bland tågförarna. Två arbetskamrater som båda varit med om framförhopp med dödlig utgång. Fler än en gång. Förutom alla tillbud. Båda har valt att fortsätta som tågförare.

Moncef Jerbi berättar att varje år hoppar mellan tjugo och trettio människor framför ett tåg. Det är vanligast i samband med de stora helgerna och på hösten. Många överlever självmordsförsöket, stympade och skadade. En del förare jobbar i 40 år utan att råka ut för ett enda framförhopp medan det finns andra som drabbats sju, åtta gånger.

– Jag var på en kurs tillsammans med personal från brandkåren. Då frågade jag: Hur förbereder ni er när ni ska rycka ut? Det går inte att förbereda sig. Man får prata efteråt istället och bearbeta det man varit med om, var deras

svar. Samma sak gäller oss, säger Moncef Jerbi. – Hur man lyckas gå vidare är olika från person till person och beror på hur psykiskt stark man är. Jag har haft fyra framförhopp, varav tre med dödlig utgång. Den första tiden efteråt upplever man hoppet väldigt starkt. De som har bestämt sig står bland de övriga trafikanterna och kliver bara rakt ut. När man kör ensam första gången och kommer till platsen bultar hjärtat och man bromsar automatiskt in tidigare än normalt. Man känner alltid en nervositet när man närmar sig stationen där det hände och det spelar ingen roll hur lång tid det gått. Var finns han? tänker man. Filmerna är lagrade i hjärnan och jag ser dem fortfarande trots att det senaste hoppet inträffade 1988.

PSYKISKA BESVÄR

– En tågförare som säger att han glömmer ett framförhopp ljuger, säger Shah Nawaz.

Det har gått drygt ett år sedan en kille hoppade mot framrutan på hans tåg.

– Hela rutan ramlade mot mig. Den ska egentligen inte kunna lossna. Jag var väldigt chockad och blev också skadad i ena benet.

3

tips från Moncef

- » Var inte stressad.
- » Gå igenom ärendena noggrant.
- » Ha alla papper i ordning, håll reda på datum för överklagande.

Moncef Jerbi och Shah Nawaz har båda haft kontakt med psykolog och kommit tillbaka som de flesta förare trots allt gör. Men de har kollegor som inte orkat fortsätta att arbeta i tunnelbanan över huvudtaget på grund av psykiska besvär.

– Det finns möjlighet att få andra arbetsuppgifter med bibehållen lön, oftast är det jobb som spärrvakt som erbjuds, säger Moncef Jerbi.

Generellt sett är det svårt att få psykiska

besvär godkända som arbetsskadade men i samband med framförhopp brukar det gå på grund av att det finns en tydlig diagnos; post-traumatiskt stressyndrom, och skadan kan kopplas till ett enstaka tillfälle.

Just nu har Moncef Jerbi ett pågående ärende i TFA-nämnden som gäller ett tillbud och som han ännu inte fått svar på. Du kan läsa mer om det på sidan 6.

INTE EN CHANS

– Våra fackliga krav i samband med framförhopp är att man ska ta hand om föraren enligt vissa rutiner. Och hon eller han får inte gå tillbaka till säkerhetstjänst, det vill säga köra tåg, förrän en läkare sagt ok. Teoretiskt sett är det möjligt att kräva att alla »

Fackordföranden pekade på brister. Fick sparken. »»»

» stationer skulle byggas om. I Frankrike till exempel finns det en glasvägg längs hela plattformen som gör det omöjligt att gå ner på spåret.

Uppbackningen efteråt från fack och arbetsledning fungerade bra för hans del, tycker Shah Nawaz.

– Dagen efter träffade jag en psykolog vilket man har rätt till inom ett visst antal timmar. Jag var deprimerad och mådde dåligt i flera månader efteråt och gick till psykologen ytterligare några gånger.

– Hon sa till mig: »Personen valde tåget, inte dig. Det är inget du kunde ha förhindrat.« Man kommer in i 50 kilometer i timmen till stationen och har inte en chans att bromsa. Allt händer så snabbt att man inte hinner reagera. Varje dag vet jag att det kan hända igen, säger Shah Nawaz.

Efter två veckors sjukskrivning ville Shah Nawaz tillbaka till jobbet. Han fick förbereda sig steg för

Shah Nawaz är den första föraren som blivit fysiskt skadad i samband med ett framförhopp. Indirekt bidrog detta till att fackordföranden, Pelle Johansson, fick sparken från Connex, när han påpekade säkerhetsbrister i tunnelbanan.

steg genom att besöka olycksplatsen tillsammans med platschefen och åka förbi som vanlig passagerare.

– Nästa steg var att åka med i förarhytten. Då blev jag illamående. Efter ett tag kunde jag själv

köra med en annan förare bredvid för att till slut köra ensam igen.

FACKORDFÖRANDEN FICK SPARKEN

Shah Nawaz är den första föraren som blivit fysiskt skadad i samband med ett framförhopp. Indi-

» Jag blev deprimerad och kände att det inte

På tunnelbanestationen i Hagsätra går Olle Lindqvist och plockar tidningar. Han vill aldrig köra tåg mer efter 25 år som tågförare. Han har klarat att komma tillbaka efter två framförhopp med dödlig utgång men efter ett tillbud för några år sedan tog det stopp.

» Jag kom in till Björkhagen och det satt en tjej på spåret. Jag klarade henne. Hon sa att hon ramlat ner och sen försvann hon bara. Jag anropade trafikledningscentralen och de frågade om jag kunde fortsätta köra så jag slutförde mitt pass och körde till vagnhallen i Högdalen. Det var i slutet av passet och jag hade bara en station kvar men jag kände

att jag mådde dåligt, berättar Olle Lindqvist.

Han känner sig illa behandlad. På frågan om han kunde ta taxi från Högdalen till sitt hem i Alby efter tillbudet fick han nej. En trafikmästare från Connex som kommit till depån i Högdalen i sin radiobil kunde inte heller skjutsa honom eftersom det var för långt. Olle Lindqvist fick ensam ta bussen hem.

KOM TILLBAKA PÅ HALVTID

– Så behandlar man inte folk! Sen var jag sjukskriven och gick till psykolog. Jag hade kört ihjäl två personer tidigare och haft en massa tillbud. Dessutom hade jag blivit opererad för urinblåsecancer vilket medfört att jag har en påse på magen där urinen samlas. Det

är ett handikapp som också gör att jag mår psykiskt dåligt. Jag kände mig allmänt bräcklig.

Olle Lindqvist kom ändå tillbaka som tågförare på halvtid. Han plockade tidningar på förmiddagarna och körde tåg på eftermiddagarna.

– Men jag kände att jag ville ha det lite lugnare omkring mig och nu plockar jag tidningar sex timmar om dagen. Jag sköter mig själv och det är ingen som jagar mig. Tidigare kände jag en stress i kroppen. Folk sparkar på vagnarna, spottar, sliter i dörrarna och kastar glåpor efter en vid minsta störning i trafiken. Jag hade ständigt fjärlar i magen.

Det blev bara värre för Olle Lindqvists del. Han hade inte fått någon bra uppbackning vid fram-

» **Man kommer in i 50 kilometer i timmen till stationen och har inte en chans att bromsa. Allt händer så snabbt att man inte hinner reagera. Varje dag vet jag att det kan hända igen.**«

rekt bidrog den här händelsen till att Pelle Johansson, dåvarande ordförande i klubb 119, fick sparken från Connex. Pelle Johansson pekade på brister i säkerheten i tunnelbanan. Frontrutan på tågen var en och det handlade både om förarnas och allmänhetens säkerhet.

CONNEX SENA MED ÅTGÄRDER

Den tunga pansarrutan som väger 30 kilo hade släppt tidigare i gummilisten, två gånger vid framförhopp och en gång när en isklump träffat rutan. Huvudskyddsombudet Karl-Erik Cedergren la ett skyddsstopp efter Shah Nawaz olycka som hävdades av Arbetsmil-

jöverket några timmar efteråt. Enligt Karl-Erik Cedergren rullar det idag omkring 270 vagnar i Stockholms tunnelbana där det inte finns någon garanti för att de kan utrymmas inom två minuter vilket är den tid man ska klara en utrymning på. När man testat frontrutan som utrymningsväg i en del vagnar har det inte gått att rubba rutan.

SL och Connex har först i september 2006 presenterat ett förslag till åtgärder, drygt ett år efter att Shah Nawaz skadades och fyra år efter första händelsen.

Tågförarna har en psykiskt påfrestande arbetsmiljö ur flera aspekter. Trafikanter som bråkar

med varandra, som är hotfulla och aggressiva mot förarna när det blir störningar i trafiken eller av andra orsaker. Som i många andra jobb uppväger arbetskamraterna nackdelarna i själva arbetet.

– Kamratskapet är suveränt, säger Moncef Jerbi och får medhåll av Shah Nawaz som tillägger:

– Vad ska vi göra annars om vi inte fortsätter att köra tåg? Vi som är gamla och invandrare. Vi har jobbat så många år i tunnelbanan och har egentligen inget val. Det är självklart att fortsätta till pensioneringen. ❀

text. Kerstin Fredholm
foto. Leif Claesson

Läs mer!

I samband med Pelle Johanssons avskedande startade SEKO kampanjen »Håll inte tyst!«. **Läs mer i intervjun med SEKO:s förbundsordförande Janne Rudén på sidan 34.**

fanns någon mening med tillvaron»«

Olle Lindqvist, medlem i SEKO.

förhoppningen som han varit med om.

– Man blir avlöst direkt när någon dör och det blev jag. Arbetsledningen ville att jag skulle stan-

» **Folk sparkar på vagnarna, spottar, sliter i dörrarna och kastar glåpord efter en vid minsta störning i trafiken. Jag hade ständigt fjärilar i magen.**«

na hemma några dagar men sen började jag köra igen utan att en läkare gjorde någon bedömning.

PLANERADE BEGÅ SJÄLVMORD

Olle Lindqvist tyckte visserligen att det fungerade men bilderna av hoppen kom upp igen.

– Det var jobbigt. Jag var deprimerad, vaknade på nätterna och kände att det inte fanns någon mening med tillvaron. Det var framförhoppningen som var orsaken men även andra faktorer i privatlivet.

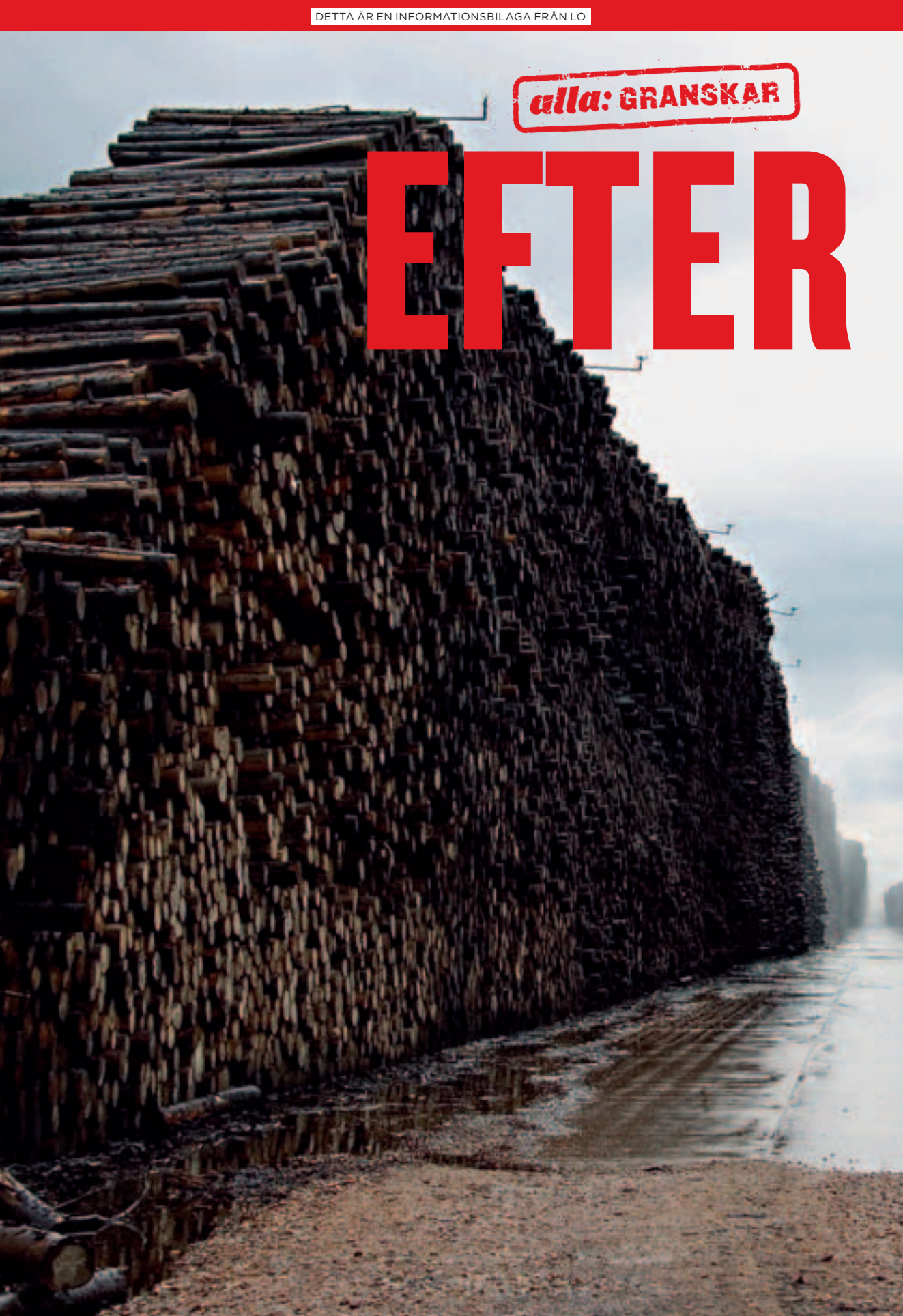
Jag planerade att ta livet av mig.

Olle Lindqvist fick avslag på sin anmälan om arbetsskada vid det senaste tillbudet när tjejen satt på spåret. Bevisbördan ansågs inte tillräcklig. Enligt AFA:s läkare finns det inte ett enkelt samband mellan de psykiska besvären och tillbudet i tunnelbanan. Med hjälp av Moncef Jerbi har han överklagat till TFA-nämnden.

– Numera åker jag buss och undviker tunnelbanan, säger Olle Lindqvist. ❀

alla: GRANSKAR

EFTER

STORMEN

– om hur facket vann kampen om lika löner för utländska arbetare

DET FACKLIGA LÖFTET Med oerhörd kraft vräkte stormen Gudrun omkull var gran och tall som stod i hennes väg och förvandlade de sydsvenska skogarna till en plockepinnhög. I spåren följde mänskliga tragedier. Skogsarbetare förolyckades. Tadeusz Rynkar var en av dem. En erfaren skogsarbetare vars liv tog slut i en skog utanför Nybro. I den polska byn Solec Zdrój finns hans änka Barbara. Även om pengar aldrig kan ersätta hennes man vill hon tacka Sverige för all hjälp hon fått av den svenska fackföreningen.

Andra arbetare hade änglavakt, blev ihoplappade och kunde halta vidare i livet med sina arbetsskador. Skogsägare begick självmord när de såg sitt livsverk raseras.

Men tillvaron är paradoxal. Tack vare Gudrun finns det också människor i andra länder som fått möjlighet att förverkliga sina livsdrömmar, bygga hus, köpa bilar, bekosta barnens studier. Tusen utländska företag kom hit, med anställda och maskiner. Nästan alla Europas länder var med i röjningsarbetet. Gudrun satte Skogs- och Träfacket på hårda prov. Minst sagt.

text. Kerstin Fredholm
kerstin@alla.io.se

foto. Leif Claesson
leif@alla.io.se

KLASSISKT FACKLIGT FOTARBETE Vi åker runt i områdena där stormen härjat och får lyssna till både hårda fakta och skrönor men det bestående intrycket är, att i stormskogen gäller svenska kollektivavtal. Klassiskt fackligt fotarbete gav resultat.

» I början var de flesta oförsäkrade och omfattades inte av svenska kollektivavtal. Vi var livrädda för lönedumpning och att det skulle inträffa allvarliga olyckor. Upparbetning av stormfälld skog är ett farligt jobb. Stormen 1969 krävde 50 liv«, säger Per-Åke Pålsson, fältombudsman, annars ombudsman och försäkringsrådgivare i Skogs- och Träfacket på lokal nivå.

– Vi fick anonyma påringningar om löner på mellan 25 och 30 kronor i timmen, i något fall hade bara fickpengar betalats ut. När vi åkte ut och försökte prata med arbetarna fick vi bekräftat att det stämde. Vi pressade arbetsgivarna tills de betalade ut rätt lön.

Ett löneärende ska inom kort behandlas i AD.

Efter mycket stridande, det tog ett halvår, träffade facket en över-

enskommelse med Södra, Sveriges största skogsägarförening, om att det alltid skulle finnas kollektivavtal när det fanns anställda. Då sa även de andra skogsbolagen ja till kollektivavtal.

FACKLIGT STÖD I PRAKTIKEN

Facket har lyckats vinna de utländska arbetarnas förtroende genom att kräva deras rätt till likabehandling och företräda dem mot arbetsgivarna. Inte bara retoriskt utan i praktiken. Ombudsmännen, skyddsombuden och försäkringsrådgivarna har utfört ett banbrytande fackligt arbete.

Bilden av den polske lönedumparen som lagt benen på ryggen när svenska facket närmast sig har trängts undan av en kompetent, utländsk yrkesarbetare med samma rättigheter som en svensk. Mycket på grund av fackets hållning att konsekvent rikta kraven mot arbetsgivarna och öppet solidariserat sig med de utländska arbetarna.

– Vi har aldrig varit ute efter att köra iväg någon. Det nya och stora är att skogsbolagen betalat lika mycket för en polsk losskapare som för en svensk, säger Anders Karlsson, också han fältombudsman.

De allra flesta som arbetat i skogarna har alltså omfattats av ett kollektivavtal och arbetsmarknadsförsäkringarna har gällt även om de enskilda arbetarna inte varit fackliga medlemmar.

MELLANHÄNDER

Oavsett hur många kollektivavtal som tecknas kan lönen ändå hamna i fel händer. I mellanhänder.

– Jag har en känsla av att det finns förmedlingsföretag som har plockat hem stora förtjänster.

Trots avtal har vi svårt att kontrollera exakt hur mycket som betalas ut eftersom det sker i ett annat land. Vi får helt enkelt lita på de arbetstagare vi pratar med. Risken finns alltid att man håller tyst om den verkliga lönen. Även om den är lägre än vad den borde vara är det bra betalt jämfört med hemlandets löner. Arbetarna vet att om de skulle yppa något blir det kanske inte något mer jobb. Men jag tror faktiskt att de flesta som jobbat i skogen har fått den ersättning som de ska ha, säger Anders Karlsson.

Finns det en risk att utländska arbetare hamnar i ett minimilönesystem? Att minimilön faktiskt indirekt införs?

– Oftast har de mer än minimilön. De flesta som kommer hit är kompetenta yrkesmänniskor. Jag tycker att de ska in i premielönesystemet som vi har i avtalet. Vi ska kräva samma lön för utländska arbetare som för oss själva.

ÄVENTYRAD SÄKERHET

Samma rättigheter har även gällt arbetsmiljön. Facket har kört en tuff linje och skickat ut alla registrerade skyddsombud för att kontrollera att företagen levt upp till arbetsmiljökraven.

Vi får se prov på detta när vi följer med Per-Åke Pålsson och Ove Gustavsson, regionalt skyddsombud och försäkringsrådgivare, till ett lag planterare i Agunnaryd i Ljungbytrakten. De är anställda av ett svenskt entreprenörsföretag.

Ove Gustavsson förklarar med hjälp av tolk varför han är där. Han sätter sig på en stubbe och Tomas Pisarek, Dec Waldemar, Dinoszak Pawel och Wysocki Pawel, alla från Polen, slår sig **»**

Stormen Gudrun

» 8–9 januari 2005 drog stormen fram. Den stormfällda skogen motsvarar en årsavverkning i hela Sverige; ca 75 miljoner kubikmeter.

» Skogs- och Träfacket tillsatte »Stormgruppen« direkt efter stormen med uppgift att se över behoven av ökade resurser i den lokala organisationen, samordna arbetet så att det blev så effektivt som möjligt och att fungera som bollplank när det gällde avtals- och arbetsmiljöfrågor.

» Antal arbetsolycksfall efter stormen: ca 150 rapporterade

» Antal dödsfall i uppröjningsarbetet: 14

» Statistiken är osäker eftersom Arbetsmiljöverkets statistik i huvudsak enbart omfattar dem som har ett svenskt personnummer.

SKOGS- OCH TRÄFACKET

► **ANTAL MEDLEMMAR** 70 000 medlemmar varav 55 000 arbetar inom trä- och sågverksindustrin samt inom skogsbruket

► **SKADOR OCH OLYCKOR** Idag sker det mesta arbetet maskinellt och belastningsskador är det som dominerar. Tidigare när skogsarbetarna använde motorsåg i mycket större utsträckning var sårskador vanliga

»Vi pressade arbetsgivarna tills de betalade ut rätt lön, berättar Per-Åke Pålsson, ombudsman och försäkringsrådgivare i Skogs- och Träfacket.«

Upparbetning av stormfälld skog är ett farligt jobb. Här går Ove Gustavsson, regionalt skyddsombud och försäkringsrådgivare igenom Arbetsmiljöverkets checklista för säkerhetsrutiner med hjälp av tolk.

» ner runt honom. De verkar uppskatta informationen. Ove Gustavsson går igenom Arbetsmiljöverkets checklista för stormfälld skog med hjälp av tolken.

– Om det är något som inte funkar kommer jag att ställa krav på arbetsgivaren, förklarar Ove Gustavsson.

– Har ni fått arbetskläder?
– Vi har fått vantar, resten är våra egna kläder.

– Arbetskläder ska arbetsgivaren stå för. Det är viktigt att ni har långärmat och det ska smita åt vid handlederna så att inte giftet som plantorna är besprutade med tränger in i huden. Var byter ni kläder om ni blir blöta?

– I bilen, vi har inget annat alternativ.

– Vet ni att det är viktigt att inte blanda arbetskläder och gångkläder?

– Det har vi fått information om. På campingen har vi ett speciellt skåp för arbetskläder.

– Har ni första förband med er när ni jobbar?

– Nej, det finns i bilen.

– Telefon, lägesbeskrivning?

– Ja, vi har fått telefonkort.

– Skyddshandskar?

– Vi får nya vantar hela tiden.

Ove Gustavsson fortsätter med sina frågor och när alla punkter är avbockade sammanfattar han:

– En del saker är inte ordnade för er. Arbetskläder, arbetshandskar och koja. Jag har redan pratat med er arbetsgivare och han ska transportera hit en skogskoja. Inom två dagar ska ni få den.

DEN FARLIGA GIRIGHETEN

Det är inte ovanligt att de fackliga företrädarna upptäcker att säkerheten får stå tillbaka på grund av girighet och snålhet.

– De stora bolagen är bara intresserade av att få ner plantorna i jorden så billigt som möjligt. Det är entreprenören som är ansvarig för utrustningen, skogsägaren har inget arbetsmiljöansvar, säger Per-Åke Pålsson och

Ove Gustavsson tillägger:

– Det är farliga gifter skogsarbetarna kommer i kontakt med i bekämpningen av skadeinsekter men arbetsgivaren tillhandahåller inte alltid skyddsutrustning. Arbetsgivarna vill ha yrkesmän som kan jobbet samtidigt är de beredda att utnyttja dem genom att tumma på säkerheten.

Inte oväntat fanns det också lyckosökare som dök upp i jeans och skjorta efter stormen och utgav sig för att vara skogsarbetare.

– Det fungerade inte med några amatörer utan krävdes kompetent yrkesfolk. Skogsbolagen gallrade hårt bland dem som ville jobba och tog sitt ansvar. Facket hade

sin del i det genom att ställa krav och tillsammans med arbetsgivaren försökte vi skapa ordning och reda, säger Anders Karlsson.

– Vi vet att det har inträffat olyckor. Men det är inte speciellt många arbetsolyckor som har rapporterats, bara cirka 150, är anmälda till Arbetsmiljöverket men vi i facket uppskattar att den verkliga siffran är över 2 000. En siffra som styrks av antalet besök på vårdcentraler och sjukhus. Mörkertalet är stort.

Det ryktas att folk fick akut vård, syddes ihop, skickades hem, sen tog man hit nya, sydde ihop och skickade hem dem. Till och med att förolyckade arbetare grävdes ner direkt i skogen.

– Visst har det cirkulerat rykten men jag vill inte tro att det inträffat dödsolyckor som inte rapporterats, säger Anders Karlsson.

Totalt har 14 dödsfall rapporterats, bland egenföretagare och anställda.

Språket har varit ett problem. Man kunde inte kommunicera i arbetslagen och hade inte gemensamma rutiner vilket var en orsak till att det skedde många olyckor.

FYRA LÅNGPENDLARE

Nu vill vi träffa utländska skogsarbetare och höra deras berättelser om arbetet i den svenska skogen. Vi åker vidare till Nybro där vi besöker fyra polska skogsarbetare i deras tillfälliga, gemensamma hem. Ett hus med tre rum och kök som deras arbetsgivare äger och som de får disponera.

Just den här dagen har de kommit hem tidigt. De började plantera redan vid fyratiden på morgonen men var tvungna att avbryta arbetet mitt på dagen på grund av alla knott. Inte ens med nylonstrumpor över huvudet gick det att fortsätta.

Alla fyra jobbade i skogen här 2005 och har nu ett säsongskontrakt för 2006.

Det mesta har varit bra i

Panelen:

KATHE NILSSON

Artikeln belyser hur viktigt det är för alla inblandade att MBL-förhandlingar ge-

nomförs innan entreprenörer eller bemanningsföretag tas in på en arbetsplats.

Jag har egen erfarenhet från min arbetsplats där det alltför lätt har kommit in oseriösa bemanningsföretag. Det är viktigt att i förhandlingarna ställa krav på kollektivavtal och på att även de som kommer in får snittlönen på arbetsplatsen. Det gäller också att kontrollera om företaget skött sina skattebetalningar – och att ta referenser från andra arbetsplatser.

Glöm inte att begära kopior på anställningsbevis, för att kunna kontrollera vem som kommer in och till vilken lön samt vilket företag de är anställda hos.

Begär även rätt att prata med dem som kommer in. Den fackliga målsättningen är att alla som kommer in ska ha skyddsinformation och facklig information. Ingenting av detta är självklart när bemanningsföretag kommer in, så därför är det upp till det lokala facket att ställa kraven vid MBL-förhandlingen.

Se även till att de som kommer in är med i facket (eller går med), informera dem om deras rättigheter, vilken lön de ska ha osv. Det är viktigt att vi bryr oss om även dem som inte är medlemmar.

Poängen är att vi ska göra allt vi kan för att säkerställa att ingen arbetar med sämre villkor än vi själva! Artikeln visar att det faktiskt är möjligt att åstadkomma lika villkor för utländska arbetare som jobbar i Sverige genom facklig kamp.

Från vänster: Marcin Janicki, Zdzisean Walus, Kazik Skowron, Grzegorz Dalach är fyra av de ungefär tre miljoner polacker som pendlar till andra länder på grund av arbetslöshet, dåliga löner och höga levnadskostnader i hemlandet. Men de vill inte flytta till Sverige. »Hela livet finns i Polen. Vi känner oss som säsongarbetare. Om de materiella villkoren var bättre i Polen skulle ingen komma hit och lämna familjen. Barnen växer upp och frun blir äldre när vi är borta«, säger Grzegorz Dalach.

Det ryktas att folk fick akut vård, syddes ihop, skickades hem, sedan tog man hit nya. Till och med att förolyckade arbetare grävdes ner direkt i skogen.

» Sverige. Men Kazik Skowron, Grzegorz Dalach och Zdizsean Walus har också varit med om en tragisk händelse här. Fram till nu har de haft en skämtsam jargong under vårt möte men skratret tystnar och de är påtagligt berörda när de berättar om sin kompis Tadeusz Rynkar som kom från samma by i södra Polen som de själva och dog i en arbetsolycka under röjningsarbetet våren 2005.

De säger att de var mycket ledsna men ändå gärna kom tillbaka för att jobba hos samma entreprenör.

– Mats tar hand om sina arbetare. Vi är väldigt tacksamma för att få jobba hos Mats. Vi har bra arbetsvillkor hos honom.

Undersökningar efter olyckan visade inte på några brister i arbetsmiljön.

Kazik Skowron, Grzegorz Dalach, Zdizsean Walus och Marcin Janicki är fyra av de ungefär tre miljoner polacker som pendlar till andra länder på grund av arbetslöshet, dåliga löner och höga levnadskostnader i hemlandet. Men de vill inte flytta till Sverige.

– Hela livet finns i Polen. Vi känner oss som säsongsarbetare. Om de materiella villkoren var bättre i Polen skulle ingen komma hit och lämna familjen. Barnen växer upp och frun blir äldre när vi är borta, säger Grzegorz Dalach.

Samtalet slingrar sig fram med hjälp av Marcin Janicki på engelska och en polsk tolk. På många frågor har de gemensamma svar och kompletterar varandra. Därför redovisas deras svar kollektivt. **Hur länge kan ni hålla på att pendla?**

– Om inte villkoren föränd-

ras beror det på tillgången på jobb och om vi har hälsan. Förra året arbetade vi med röjning utan uppehåll. Nu arbetar vi två månader och är hemma en vecka.

De jobbar sex dagar i veckan men väljer själva om de vill jobba under veckosluten.

Om ni jämför skogsarbete i Polen och Sverige?

– I Polen är det ett hårt arbete. Det är det i Sverige också men bättre betalt. Dessutom är säkerheten, arbetskläder och utrustning mycket bättre här. I Polen får man inte alltid den lön som utlovas i kontraktet. Sådant kan passera eftersom det saknas en stark fackförening och arbetslösheten är hög. Om man inte gillar läget, står fem andra på kö som gärna tar jobbet.

Ingen av dem är medlem i polska facket.

– På varven och i gruvorna finns det starka fackföreningar och arbetarna där har en helt annan ställning än skogsarbetarna. Det finns en speciell försäkringskassa för jordbrukare och skogsarbetare och vi betalar själva sjuk-, pensions- och olycksfallsförsäkringar.

Hade ni stora förhoppningar på EU?

– Ja, när det gällde att arbeta utomlands men vi inser mer och mer att det är i Polen vi själva måste åstadkomma något för att landet ska få det bättre.

Hur är kostnadsläget i Polen?

– Lönerna är generellt mycket lägre än de svenska. Att leva på en lön blir svårare och svårare. Levnadskostnaderna har ökat mycket under senare år medan lönerna ligger kvar på samma nivå. När Polen gick med i EU steg pri- »

Grzegorz Dalach

YRKE 15 år som skogsarbetare

FAMILJ Fru och två barn. Frun är lärare och de hyr en lärarbostad.

– Innan jag kom till Sverige tjänade min fru mer. Nu tjänar jag dubbelt så mycket. Min stolthet växte. Om båda två jobbar har man en hyfsad ekonomi. Vi kan inte åka till Karibien på semester.

DRÖM Det viktigaste är att få vara frisk och ha bra hälsa.

Kazik Skowron

YRKE 15 år som skogsarbetare

FAMILJ Fru, en son, bor i samma hus som svärföräldrarna på en lantgård med djur. Frun jobbar på gården.

– Den privata ekonomin fungerar olika under olika perioder. Vi odlar, säljer och jag jobbar med skogsbruk.

DRÖM Renovera huset i Polen.

Zdzislaw Walus

YRKE 8 år som skogsarbetare

FAMILJ Fru och fem barn, eget hus och ett jordbruk.

– Min fru jobbar i jordbruket. Vi är självförsörjande när det gäller jordbruksprodukter.

DRÖM Hjälpa barnen till en bra utbildning.

Marcin Janicki

YRKE jägmästare

FAMILJ Ensamstående. Har studerat skogsbruk i Sverige och Polen. Bodde i studenthus under studietiden i Polen.

– Att läsa är gratis. Mina föräldrar betalade maten och det glada livet finansierade jag själv.

DRÖM Ha en älskad familj.

» I Polen får man inte alltid den lön som utlovats i kontraktet. Sådant kan passera eftersom det saknas en stark fackförening och arbetslösheten är hög. Om man inte gillar läget, står fem andra på kö som gärna tar jobbet.«

» serna för bensin och gas för att man ville ligga i nivå med de andra EU-länderna. Också elektrisk utrustning, tv och telefon kostar mycket men matpriserna är skapliga.

Känner ni er jämlika med svenska arbetare eller upplever ni att ni behandlas som andra klassens arbetare?

– Det beror delvis på arbetsgivaren men sammantaget betraktas man med respekt här.

Hur fick ni jobb i Sverige?

– Genom en polsk förmedlare. Det är konkurrens om utlandsjobben. Vi hade tur som var bekanta med förmedlaren.

Vad anser ni om att svenska kollektivavtal ska gälla i Sverige?

– Det är ett sätt att få bort oseriösa arbetsgivare. Bara fördelar ju högre löner utländska arbetare får.

Vad tjänar ni?

– En genomsnittslön för en svensk skogsarbetare, mer än minimilön. Vi har alla tillägg och semesterersättning. Grundlön och rakt ackord i planteringen. I och med kollektivavtalet har vi också arbetsmarknadsförsäkringar. Om vi jobbar mer än sex månader sammanhängande i Sverige betalar vi skatt här.

I TADEUSZ RYNKARS HEMBY

Vi befinner oss i södra Polen och åker in i byn Solec Zdrój tio mil från Krakow. En liten by med 800 invånare och känd för sitt fina källvatten och sitt spa. Det bästa vattnet i Europa enligt de som bor här.

Vi stannar utanför ett nybyggt enfamiljshus med fruktträd på

tomten och en grönsaksodling. På vedtraven ligger en katt och solar sig.

Det är ett fint och modernt hus men det är inte riktigt färdigbyggt. Tadeusz Rynkar hann aldrig.

Tadeusz Rynkar lämnade Solec Zdrój i februari 2005 för att delta i röjningsarbetet i skogarna utanför Nybro efter stormen Gudrun. Men han fick aldrig återse sin familj, sitt hus och sin by. Den 25 april samma år tog en vindfälla hans liv.

Barbara Rynkar, Tadeusz änka, och deras tre döttrar Ania, Beata och Edöta välkomnar oss. En nybliven svärson och en pojkvän finns också på plats. Det är lördag och enligt traditionen familjemiddag.

För precis en vecka sedan gifte äldsta dottern Ania sig. Snart ska hon ge sig iväg till Holland med sin man för att jobba där. Beata studerar kemi. Edöta som är yngst går i skolan och det är främst hon som översätter till och från engelska.

Vår ankomst väcker starka känslor hos Barbara Rynkar. Vi ger den sorg hon bär på och som förknippas med Sverige ett ansikte. Hon har haft många kontakter med Sverige sedan hennes man omkom men inga personliga möten. Det var Ania som åkte till Sverige efter dödsfallet för att hämta hem »dad« som döttrarna kallar honom.

– Mamma sa ja till att ni skulle komma hit för att hon ville tacka alla människor som hjälpte oss. Ni har ett annat system än vi, tolkar Edöta.

Barbara Rynkar och hennes döttrar berättar att Tadeusz var arbetslös och därför åkte till Sverige tillsammans med tre andra män från trakten, dem vi träffade i Nybro. Ett år tidigare hade han varit i Tyskland och arbetat inom lantbruket.

– Problemet är att det finns många lediga händer här men inga jobb, säger de.

Chefen för ett polskt förmedlingsföretag hade varit i Sverige och kallat arbetsmarknaden. Han kom tillbaka och berättade att i skogen fanns det jobb. Männen sökte upp honom och han hjälpte till att fixa vad som behövdes.

– Han var den som anställde dem, »mainemployer«. Sen fanns det en annan underentreprenör.

Det är så familjen uppfattat det men företaget var av annan åsikt och ansåg att Tadeusz Rynkar hade en enskild firma och med den motiveringen ville de inte ta på sig något arbetsgivaransvar efter olyckan.

– Vi fick ingen hjälp från företaget i Polen. De betalade ut pengarna som »dad« tjänat och de stod för transporten av honom hem. Först sa de att vi kunde få ut pengar på någon försäkring men sen följde bara tystnad. När vi ringde frågade de: Varför ringer ni?

Barbara Rynkar anlätte en advokat och startade en civilprocess. Men företagets representant kom inte ens till domstolen.

Familjen provade andra vägar men det fanns ingen möjlighet att få ut några pengar i Polen eftersom olyckan inte skett där var beskedet.

Det blev istället den svenska entreprenören som tog på sig arbetsgivaransvaret och därmed gällde arbetsmarknadsförsäkringarna i Sverige.

Tycker ni att ni att det svenska facket ställt upp som ni förväntat er?

– Jag är överraskad över all hjälp vi fått från den svenska fack-

»Vi börjar att plantera vid fyrtiden på morgonen men vissa dagar har vi varit tvungna att avbryta arbetet mitt på dan på grund av alla knott. Inte ens med nylonstrumpa över huvudet gick det att fortsätta«, säger Marcin Janicki.

föreningen vilket skett genom en polsk kvinna som bor i Nybro och som fungerat som tolk. Alla människor som vi kommit i kontakt med i Sverige har varit mycket vänliga. Jag är tacksam för att de hjälpte oss så mycket, säger Barbara Rynkar.

– Men inga pengar eller något annat kan förändra att vår »dad«

miste livet, tillägger Edöta.

Barbara Rynkar har arbetat länge som sjuksköterska i byn. Ekonomiskt klarar hon sig även om det kan bli svårt på grund av huset. Hon tjänar 200 euro i månaden på sitt heltidsarbete. De senaste sju åren har hon inte fått någon löneförhöjning.

– Jag har två dåligt betalda

Panelen:

JORGE FLORES

Stormen Gudrun var inte bara en tragedi, utan det hände ju också en del positiva saker.

Jag tänker närmast på det goda arbetet som våra fackliga kamrater i södra Sverige visade prov på.

Vad röjningsarbetet också har visat är att utländska arbetare inte är lönedumpare och inkompetenta utan att de arbetar enligt svenska lagar och på samma villkor som sina svenska kolleger.

Just så ska facket arbeta! Ställa krav på arbetsgivaren och vara solidariska med de utländska arbetarna. Till de krav som vi som fackliga ska ställa hör arbetsmiljön, särskilt när det gäller att göra konsekvensanalyser av kemikalier som används.

Fast egentligen är arbetsmiljön och risker i den ett intresse för hela samhället. Det är märkligt det som rapporteras i artikeln att Arbetsmiljöverket inte har bättre kontroll på arbetsskadorna. Änkan som det berättas om fick visserligen ersättning – men om ryktena stämmer är det flera som avlidit under röjningsarbetet.

Finns det oredovisade dödsfall? Förhoppningsvis är ryktena bara rykten – men om de stämmer är det katastrof att sådant får hända i Sverige på 2000-talet.

jobb. Ett på byns spa och ett på en akut öppnmottagning.

– För två år sen bodde vi i ett gammalt hus. Men sen byggde »dad« det här huset och det gamla revs. Han fixade allt med huset. Nu måste vi ringa efter andra när något ska repareras och betala, förklarar Edöta.

Barbara Rynkar har bli-

Tadeusz Rynkar lämnade sitt hem i Polen i februari 2005 för att delta i röjningsarbetet efter stormen Gudrun. Han fick aldrig återse sin familj, sitt hus och sin by. Den 25 april samma år tog en vindfälla hans liv. Barbara Rynkar, Tadeusz änka, och deras tre döttrar Ania, Beata och Edöta möter oss i sin by och tackar Sverige för hjälpen de fick mitt i sorgen.

» Vi fick ingen hjälp från företaget i Polen. De betalade ut pengarna som »dad« tjänat och stod för transporten av honom hem. Först sa de att vi kunde få ut pengar på någon försäkring men sen följde bara tystnad. När vi ringde frågade de: 'Varför ringer ni?'«

» vit inbjuden till Sverige för att besöka olycksplatsen där ett minnesmärke ska resas.

– Någon gång i framtiden, kanske redan nästa år, ska jag resa, säger hon.

FAKETS STÅNDPUNKT

Det har slagits fast att den svenska entreprenören Mats Hallström som Tadeusz Rynkar arbetade för när han omkom varken kan lastas för olyckan eller var någon lönedumpare. Däremot begick han avtalsbrott genom att inte förhandla med facket om entreprenaden. Vi låter Skogs- och Trä i Nybro kommentera olyckan. Vi har varit i kontakt med olika ombudsmän under arbetets gång. Detta är en sammanfattning av fackets ståndpunkt.

»I samband med olyckan väcktes frågan: Vem är Tadeusz Rynkars arbetsgivare? Det fanns delade meningar.

Den svenska entreprenören, Mats Hallström, hade kollektivavtal med Skogs- och Trä; ett hängavtal. Han anlät sex polska arbetare, varav Tadeusz Rynkar var en, via ett polskt bemanningsföretag. De gällde för att vara F-skattare. Man får inte anlita sex enskilda F-skattare. Då måste man anställa dem.

Om Mats Hallström skött sig hade han vänt sig till facket och sagt: Nu ämnar jag anlita sex egenföretagare. Då hade vi sagt: Du måste anställa dem!

De sex polackerna upplevde sig som anställda av det polska företaget. Det polska företaget i sin tur

betraktade sig som förmedlare.

Tadeusz Rynkar var registrerad som egenföretagare inom jordbruk. För vårt vidkommande är en enskild företagare som hyr ut sig själv att betrakta som arbetstagar.

Hallström stod för all utrustning, för boende och bilarkivet bekräftar att han var arbetsgivare.

Det var först när olyckan inträffat som avtalsbrottet uppdagades. För att försäkringarna skulle betalas ut var vi tvungna att knyta Tadeusz Rynkar till en arbetsgivare.

Hallström hade inte förhandlat sin entreprenad med facket och dömdes för avtalsbrott. Han fick betala 35 000 kronor.

Hallström var omedveten och aningslös. Det som talar för det är att han hade betalat mycket pengar för de polska arbetarna. Pengar som han betalade till det polska företaget. Det var på inget sätt frågan om någon lönedumpning från Hallströms sida.

Men vi misstänker att det polska företaget tog merparten av pengarna som polackerna skulle haft. Problemet är att vi inte vet hur stor bruttolönen var.

Det framkom inga brister i arbetsmiljön. Den granskades noga av facket och av Arbetsmiljöverket. Man kan inte lasta Hallström för olyckan. Den får skyllas på den mänskliga faktorn.

Det tog visserligen lång tid innan man hittade Tadeusz Rynkar men det fanns bra instruktioner för platsangivelse och kommuni-

Panelen:

IVAN BENGTSSON

Vi kan en gång för alla demotera ryktena om att utländsk arbetskraft är

inkompetent och oerfaren.

Vi har här också fått bekräftat att svenska fackföreningars verksamhet trots allt är otroligt bra organiserad och har en bra mobilisering. Utöver det så har Sverige ett bra försäkringsskydd i våra kollektivavtal.

Vi kan också konstatera att fältarbete är det absolut bästa sättet att jobba fackligt, och som jag alltid ansett varit det bästa arbetssättet både för skyddsombud och ombudsmän. Vilket givetvis var tvunget i detta fall för att nå ut med information.

Vi kan också konstatera att det är många arbetsgivare som fortfarande inte har någon koll på våra lagar och avtal.

Jag avslutar med att gratulera Skogs- och Träfacket för ett gediget fackligt arbete och inte minst för det korrekta bemötande till de utländska arbetarna, detta förbund – särskilt avdelningen som det står om i artikeln – är ett föredöme för andra fackliga organisationer.

kation. Han bedöms ha dött omedelbart efter att ha fått ett träd över sig och klämts mellan trädet och marken. Det blev en väldig röra efter olyckan. Vad gällde?

Det polska förmedlingsföretaget hade sagt till Hallström att allt var grönt. De var egenföretagare och hade alla försäkringar.

Med hjälp av en tolk kollade vi i Polen vilka försäkringar som gällde och kom fram till att Tadeusz Rynkar inte hade något försäkringsskydd där.

Polen

- › Republik i nordöstra Central-europa
- › **HUVUDSTAD** Warszawa
- › **SPRÅK** Polska
- › **FOLKMÄNGD** ca 39 miljoner
- › **PRESIDENT** Lech Kaczynski
- › **PREMIÄRMINISTER** Jaroslaw Kaczynski (presidenten och premiärministern är tvillingar)
- › **VALUTA** Zloty
- › **RELIGION** Ca 95 procent av befolkningen är romerska katoliker
- › Medlem i EU sedan år 2004

ODZIEŻ
Dziękujemy

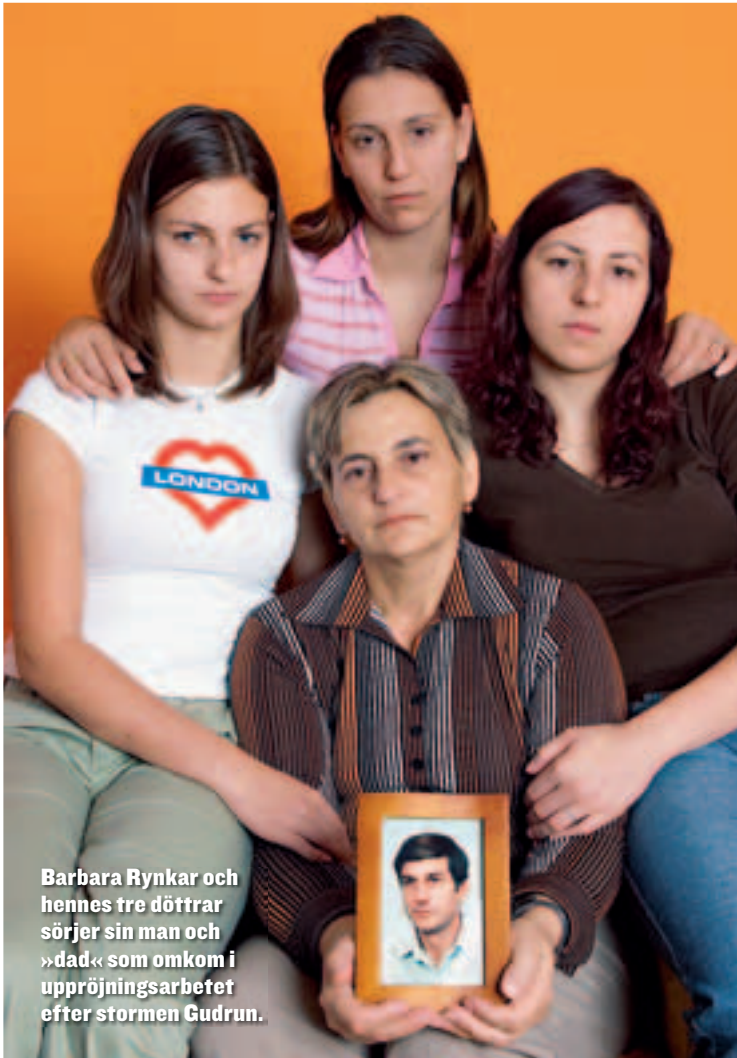
TANIA ODZIEŻ
PSZECENA

ART. PRZEWYSAJĄCY
KONKURENCJI

Lördag eftermiddag i Tadeusz Rynek i hemby Solec Zdrój med 800 invånare. Det är lugnt och stilla, inte så många människor ute. Det känns ungefär som i en by på svenska landsbygden. En blandning av äldre hus och nybyggda villor. Många som jobbar utomlands renoverar sina hus eller bygger nya när de kommer tillbaka.

Barbara Rynkar och hennes tre döttrar sörjer sin man och »dad« som omkom i uppröjningsarbetet efter stormen Gudrun.

» Vi hade väntat oss att Tripp, som förmedlingsföretaget hette, skulle ta sitt ansvar men det gjorde de inte. Vår ståndpunkt var klar. Tadeusz Rynkar var anställd hos Hallström.

AFA var av samma uppfattning. Det hade slagits fast att det fanns ett arbetstagare–arbetsgivareförhållande. Därmed gällde de aktuella försäkringarna, det vill säga, TGL (Tjänstegrupplivförsäkringen) och TFA (Trygghetsförsäkringen vid arbetsskada). Det betalades ut totalt cirka 400 000 kronor.«

2005 var ett tungt år för Mats Hallström när Tadeusz Rynkar förolyckades i skogen. Mats Hallström kollapsade efter olyckan. Och verksamheten reducerades rejält.

– Även om Arbetsmiljöverket

konstaterade att olyckan inte var mitt fel kändes ansvaret tungt att bära. Tadeusz var äldst och ledare för gänget. Han var den mest erfarne och hade jobbat i skogen i 20 år. Det var han som sa till de andra att vara försiktiga.

Mats Hallström, arbetsgivare

Mats Hallström beskriver olyckan så här:
– En yrkesman gjorde ett misstag. Han vänder ryggen till ett träd som inte ramlat och går bort några meter. Sen kommer trädet över honom. Det var maximal otur och han var inte beredd. Jag avbröt jobbet direkt och vi åkte dit allihop till platsen, det var

13 anställda totalt. Polacker och svenskar. Jag hade ingen lust att fortsätta jobbet men de andra ville fortsätta.

– Jag ville åka ner till begravningen men kände att jag fixar inte det. Jag var så jävla slut och kunde inte kommunicera på polska. Jag ville inte komma dit och visa mig god.

Mats Hallström berättar att han letat efter kompetenta skogsarbetare en lång tid innan han fick kontakt med polackerna.

Han känner en polack som bor i Nybro sen 20 år och har affärskontakter i Polen. Hans kompis kunde fixa folk om han vill ha personal.

– Jag insåg att jag behövde folk utifrån. Kunniga skogsarbetare var ett absolut krav. Det finns inte längre folk i Sverige som har kompetens när det gäller manuell fällning. Den kompetensen släppte man för 30 år sen. Jag var med polackerna och jobbade när de kom och såg på tio minuter att det var yrkesfolk. Det var sant som firman sagt att det var kunnigt folk.

Mats Hallström berättar att de hade egna F-skattsedlar och att han betalade lön till det polska företaget.

– Jag betalade 230 kronor i timmen. Senare har jag förstått att firman behöll minst hälften.

Han betraktade sig inte själv som någon formell arbetsgivare och såg därför ingen anledning att förhandla med facket.

– Jag var naiv och helt inriktad på att få allt att fungera och bortsåg från vikten av att sköta det formella. Situationen var extrem och arbetsbördan enorm.

Mats Hallström tror att facket ville statuera exempel när han dömdes att betala skadestånd för att han inte förhandlat om polackernas anställning. Det kan han acceptera men han känner sig orättvist behandlad när ryktet går på bygden att Hallström har polsk arbetskraft och där är det ingen ordning alls. ❀

alla.lo.se

text. Madeleine Randquist (om inget annat anges)

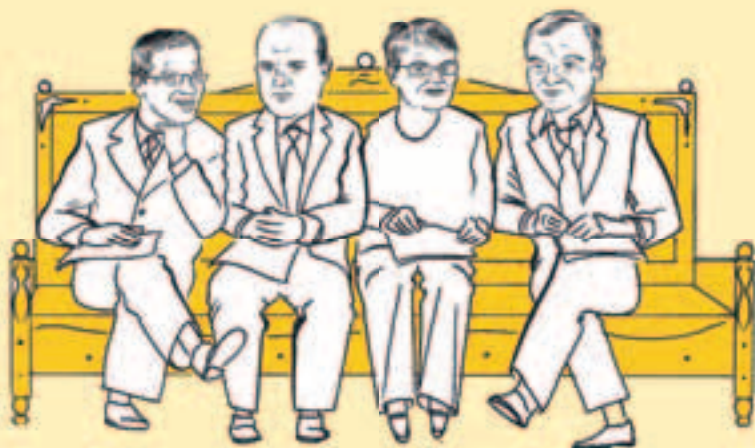
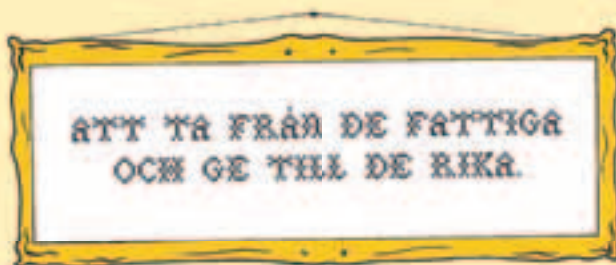
Regeringen försämrar – precis som de lovat

SYSTEMSKIFTE. Den nyttillträdde borgerliga regeringen håller sina vallöften. Alla utlovade försämringar för löntagarna finns med i dess första statsbudget. På sida efter sida tas många av de grundläggande steg mot det systemskifte som ursprungligen bara moderaterna stod för men som numera även de andra borgerliga partierna står bakom.

Den moderatledda regeringen tar nu ett stort steg bort från den svenska modellen. Otryggheten kommer att öka för alla löntagare medan ett fåtal löntagare kommer att vinna ekonomiskt, »säger LO:s ordförande Wanja Lundby-Wedin i en kommentar till statsbudgeten.

Den politiska borgerligheten har väntat länge på tillfället att få genomföra sina systemskiftesidéer i regeringsställning. Denna gång är de fyra allianspartierna bättre förberedda än de borgerliga regeringar som tillträdde 1976, 1979 och 1991.

Ur facklig synpunkt kan man direkt konstatera att försämringarna för LO-förbundens medlemmar i denna huvudbudget för 2007 är illa nog.

Regeringen omfördelar från dem med allra lägst inkomster, de sjuka och arbetslösa, till dem med höga inkomster.

Men det kommer mer, både i separata lagförslag och i vårbudgeten i april 2007.

I början av finansplanen säger regeringen rent ut att de inte hunnit med allt nu i höst. De tillägg som kommer under nästa år »kan därför komma att bli mer omfattande än vad som varit fallet under senare år och kan även innebära att betydande förändringar skall träda i kraft under året«.

Alla analyserar hur regeringens budget påverkar dig som är löntagare. Vi börjar med sagan om tusenlappen.

Häng med! ❁

**STATS-
BUDGET
2007**

Tusenlappen som bidde en tumme

»Skattereduktion för arbetsinkomster« kallas den i statsbudgeten och är den i särklass dyraste reformen. 38,7 miljarder om året kostar denna skattesänkning, som allianspartier i valrörelsen beskrev som en tusenlapp mer i plånboken.

Men när sagan om tusenlappen möter verkligheten visar det sig att den bara är en saga. Utom för dem som tjänar mer än 25 000 kr i månaden

(300 000 kr/år). LO-ekonomerna har räknat ut att 75 procent av jobbvadragets pengar kommer att gå till dem som tjänar bäst. För alla andra krymper tusenlappen till några hundringar – som i sin tur snabbt äts upp av ökade utgifter för fackföreningsmedlemskap, a-kassa och trafikförsäkring. Och för den som haft otur att förlora jobbet eller bli sjuk blir tusenlappen inte ens en tumme. Den blir noll kronor.

LO-ekonomernas siffror visar att regeringen för löntagarna bakom ljuset med sin marknadsföring av tusenlappen som en riktad satsning på låg- och medelinkomsttagare. I själva verket är den en omfördelning från dem med allra lägst inkomster, de sjuka och arbetslösa, till dem med höga inkomster. En sådan felvänd omfördelning är inte bara orättvis, utan den ökar otryggheten för alla löntagare. *

STATSBUDGET
2007

Tidtabell för försäkringsnyheterna

- › Jobbvadrag (»tusenlappen«, värd från några hundra till cirka 900 kronor) men bara till den som har förvärvsinkomst. Sjukskrivna, arbetslösa, personer med sjuk-/aktivitetsersättning och ålderspensionärer får ingenting.
- › Slopade avdragsrätt för medlemsavgift i fackförening och a-kassa.
- › Höjda avgifter till a-kassan. Olika stor höjning beroende på antalet arbetslösa inom a-kassans verksamhetsområde.
- › Sänkt högsta ersättning i a-kassan från 730 kronor om dagen till 680 kronor.
- › Sänkta ersättningsnivåer i a-kassan (80 procent blir 70 procent blir 65 procent efter vissa tidsintervall).
- › Skärpt arbetsvillkor i a-kassan.
- › Slopade studerandevillkor i a-kassan.
- › Nystartsjobb, dvs sänkt arbetsgivaravgift vid anställning av personer som varit borta länge från arbetsmarknaden till exempel på grund av arbetslöshet eller sjukdom.
- › Minst 50 000 platser färre i AMS-åtgärder. Ett flertal AMS-åtgärder ska avskaffas successivt.
- › Den särskilda sjukförsäkringsav-

- giften (arbetsgivarnas medfinansiering) slopas. Arbetsgivaravgiften höjs för att kompensera.
- › Sänkt SGI-tak från 10 till 7,5 prisbasbelopp utom för föräldrapening i samband med barns födelse.
- › Förberedelse inför ändrad SGI-beräkning: När exempelvis sjukpenning ska betalas ut görs det på grundval av 98,9 procent av SGI, inte hela SGI.
- › Sänkt högsta sjukpenning för arbetslösa.
- › Sänkt ålderspensionsrätt för personer med sjuk-/aktivitetsersättning (från 93 procent av antagandeinkomsten till 80 procent).
- › Överflyttning av kostnadsansvaret för sjukskrivningar och sjuk-/aktivitetsersättning till följd av trafikskada från den allmänna sjukförsäkringen till trafikförsäkringen.
- › Höjda (eller rättare sagt uppindexerade) bostadstillägg, särskilda bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd för pensionärer som fyllt 65 år.

- › Skatterabatt för den som köper hushållsnära tjänster.
- › Sänkta arbetsgivaravgifter för företag/företagare som säljer hushållsnära tjänster.

- › Skatt på trafikförsäkringspremie för att klara avvecklingen av trafikskador som inträffat före 2007. Den här ändringen är ett stort steg mot att »delprivatisera« den allmänna sjukförsäkringen – tillsammans med en lagändring som gör att alla sjukkostnader för trafikskador som inträffar fr o m den 1 januari 2006 ska bäras av trafikförsäkringstagarna.

- Exakt tidpunkt inte fastställd, under 2007 eller 2008:
- › Arbetsgivarens skyldighet att göra rehabiliteringsutredning avskaffas. (Lagändringen finns visserligen inte ännu – men hur många rehabutredningar tror ni att arbetsgivarna kommer att göra från och med nu?)
- › Rätt för alla arbetsgivare att begära läkarintyg från första sjukdagen, oberoende av om det står i kollektivavtalet eller inte.
- › Socialförsäkringsnämnderna ska avskaffas.
- › Tandvårdsreform under 2008 (oklart om det blir från den 1 januari eller 1 juli). Tandvårdscheckar och någon form av utökad högkostnads skydd.

Försämringar för de arbetslösa

Från den 1 januari 2007 försvinner rätten att dra av fackliga avgifter på skatten. Genom att slopa avdragsrätten för fackförenings- och a-kasseavgifter uppnås ett klassiskt högermål: Att få fler fackföreningsmedlemmar att börja överväga att gå ur facket och bara vara med i a-kassan.

HÖJDA AVGIFTER TILL A-KASSAN

A-kasseavgiften ska höjas olika mycket, beroende på hur stor arbetslösheten i branschen är. Ju fler arbetslösa, desto högre blir avgiften. Utan avdragsrätt för vare sig a-kassan eller för resten av fackföreningsavgiften.

– Arbetslöshet ska nu bli den enskildes ansvar, konstaterar Wanjia Lundby-Wedin. Den bransch i vilken löntagaren arbetar, och i praktiken också vilken ställning individen har på arbetsmarknaden, kommer att bestämma avgiften till arbetslöshetsförsäkringen.

FLER FÖRSÄMRINGAR I ARBETSLÖSHETSFÖRSÄKRINGEN

Regeringen ger sig även på innehållet i arbetslöshetsförsäkringen. Många tjänstemanna- och akademikerförbund har redan tilläggsförsäkringar som höjer den sammanlagda ersättningsnivån vid arbetslöshet. LO-förbundens medlemmar saknar dock dessa så kallade inkomstförsäkringar.

I tabellen ovan till höger ser du en sammanställning över de försämringar som genomförs i arbetslöshetsförsäkringen från den 1 januari 2007. Den enda förbättringen är att föräldrar med försörjningsansvar för barn under 18 år kan få ersättning i 450 dagar i stället för 300 dagar som gäller som huvudregel. »

Försämringar i arbetslöshetsförsäkringen

	Från den 1 januari 2007	I dag
Högsta dagpenningen	› 680 kr/dag	› 730 kr/dag under de första 100 dagarna
Arbetsvillkoret	› Oklart hur det nya arbetsvillkoret exakt formuleras. Klart är dock att det kommer att krävas minst 12 månaders arbete i stället för 6 månader. › Studerandevillkoret slopas.	› Minst 6 månaders arbete med minst 70 arbetade timmar per månad. › Alternativregeln är minst 450 timmar under en sammanhängande tid på 6 kalendermånader och utfört arbete under minst 45 timmar under var och en av dessa månader. › Det finns också ett studerandevillkor där avslutade heltidsstudier i vissa fall kan kvalificera till ersättning på grundnivå.
Ersättningsnivå	› 80 procent (upp till taket) under de första 200 dagarna. › 70 procent i ytterligare 100 dagar, eller ytterligare 250 dagar om man har barn under 18 år. › 65 procent i en jobb- och utvecklingsgaranti eller i ytterligare en 300/450-dagarsperiod.	› 80 procent (upp till taket). Detta gäller även vid deltagande i aktivitetsgaranti, AGAn, som från årsskiftet förvandlas till jobb- och utvecklingsgaranti med ännu inte fastställt innehåll.

Så tyckte Sveriges nya finansminister 1992

Anders E Borg, numera Sveriges finansminister, var 1991–1993 sakkunnig i statsrådsberedningens samordningskansli. I boken »Generell välfärdspolitik – bara magiska ord?» från 1992 skrev han bland annat följande: »Att på ett rationellt och humant sätt nedmontera den generella välfärdspolitiken, i syfte att öka den allmänna välfärden, kommer att vara politikens och den politiska ingenjörskonstens viktigaste uppgifter åtminstone under de närmaste 3–4 decennierna. Arbetet kommer att kantas av misstag, bakslag och besvikelser, precis på samma sätt som det mödosamma arbetet med att bygga upp modellen, men det måste ske.»

Anders E Borg

Är det någon som tror att han i grund och botten ändrat uppfattning?

Propositionsspråket är förrådiskt och »halt«.

De vackra orden döljer låglönearbetsmarknaden i borgarnas efterlängta systemskifte.

» Motiveringen i budgetpropositionen till församlingarna är talande. Regeringen skriver bland annat följande: »Blir ersättningsperioden långvarig kan en alltför generös försäkring minska människors möjligheter att hitta ett nytt jobb. Arbetslöshetsförsäringen bör reformeras så att arbete alltid lönar sig mer än arbetslöshet och att flaskhalsar på arbetsmarknaden undanröjs.«

Propositionsspråket är förrådiskt och »halt«. Här talas om möjligheter att hitta ett nytt jobb och om att det ska löna sig att arbeta. De vackra orden döljer låglönearbetsmarknaden i borgarnas efterlängta systemskifte. A-kasse-reglerna är redan i dag sådana att den som uppstår arbetslöshetsersättning är tvungen att ta alla erbjudna jobb även om lönen är lägre än dagpenningen. Gränsen är 10 procent lägre.

Läs mer!

Läs LO-ekonomernas budgetkommentar på [www.lo.se/home/lo/home.nsf/unidview/D847EDD5617A0C04C1257209004EF064/\\$file/loekonomerna_budgetokt2006.pdf](http://www.lo.se/home/lo/home.nsf/unidview/D847EDD5617A0C04C1257209004EF064/$file/loekonomerna_budgetokt2006.pdf)

Räkneexempel

LO-ekonomerna presenterar ett enkelt räkneexempel som gäller en person som när hon/han arbetade tjänade 18 700 kronor i månaden. Som arbetslös får hon/han i dag nästan 15 000 från a-kassan. Med regeringens förslag kommer ersättningen efter 40 veckors arbetslöshet i stället att bli knappt 13 100 kronor från a-kassan och efter 60 veckor 12 155 kronor vid deltagande i en jobb- och utvecklingsgaranti.

Så. Om man sänker dagpenningen och ersättningsnivån, så följer 10-procentsregeln med nedåt. I den moderatledda regeringens Sverige kommer arbetslösa efter årsskiftet ytterst att behöva ta jobb där lönen är 10 procent lägre än jobb- och utvecklingsgarantins (den »nya AGA:ns«) 65-procentiga ersättning.

FLER LÅGLÖNEJOBBS I SIKTE

»De nya moderaternas politik syftar till att det inte ska löna sig att vara arbetslös. Arbetslinjen blir en låglönearbetslinje. Här passar förslaget att införa skatteavdrag för hushållsnära tjänster in. Först genomför man stora skattesänkningar för de rika, sedan tvingar man arbetslösa att ta låglönejobb, kanske två stycken, för att överleva.« Förre finansministern Pär Nuder skrädde inte orden i riksdagsdebatten när den nya borgerliga regeringens första statsbudget lades fram.

De som hade tänkt sig att skaffa sig en »vit piga« med skatterabatt får dock vänta ett tag. Regeringen har inte hunnit med alla beräkningar och andra förberedelser som behövs för skatterabatterna på så kallade hushållsnära tjänster.

HUSHÅLLSNÄRA TJÄNSTER

Den 1 juli 2007 träder en av den nya regeringens parareformer dock i kraft. Det gäller både skatterabatt för den som köper och sänkta arbetsgivaravgifter för den som säljer »hushållsnära tjänster«. Hit kommer antagligen att räknas restauranger, frisörer, skönhetsalonger, företag/företagare som städar och/eller passar barn hemma hos privatpersoner osv.

Regeringen återkommer till

riksdagen under våren med lagförslag om detta.

NYSTARTSJOBB MEN FÄRRE AMS-ÅTGÄRDER

Från 1 januari 2007 träder en del mer konventionella jobsatsningar i kraft. Det gäller så kallade nystartsjobb, där arbetsgivare får skatterabatt om de anställer någon som varit arbetslös eller sjukskrivet länge (ett år för vuxna, ett halvår för unga upp till 24 år), en asylsökande med uppehållstillstånd, en kvotflykting eller en person som uppstår sjuk-/aktivitetsersättning. Skatterabatten ges i form av slopad arbetsgivaravgift – utom pensionsavgiften – under lika lång tid som nystartsjobbaren varit borta från arbetslivet före anställningen.

Att allianspartierna, särskilt moderaterna, länge har misstrott AMS är välkänt. Följdriktigt är det inte osthyselvet utan macheten som regeringen tar fram när det gäller arbetsmarknadspolitiska åtgärder. I ett första steg blir det drygt 50 000 färre platser i AMS-åtgärder. Regeringen motiverar nedskärningarna med att det finns en rad åtgärder som »motverkar arbetslinjen«.

»Det gäller friår, plusjobb, utbildningsvikariat, akademikerjobb, datortek, interpraktikstipendier, arbetsmarknadsutbildning inom det reguljära utbildningsväsendet samt allmänt och förstärkt anställningsstöd. För dem som står längst från den reguljära arbetsmarknaden behålls dock det särskilda anställningsstödet och anställningsstödet för långtidssjukskrivna«, skriver regeringen i budgetpropositionen.

– Färre åtgärder och mindre programvolym i arbetsmarknadspolitiken ger arbetsförmedlingarna tid att ägna sig åt att faktiskt förmedla arbeten, var den nye finansministern Anders Borgs motivering vid budgetpresentationen inför riksdagen. ❁

Försämringar för de sjuka

Den höjning till 10 prisbasbelopp av den högsta sjukpenninggrundande inkomsten, SGI, som den socialdemokratiska regeringen genomförde den 1 juli 2007 försvinner vid årsskiftet. SGI-taket återgår till 7,5 prisbasbelopp, vilket år 2007 kommer att motsvara 25 188 kronor i månaden. Därmed gäller åter samma inkomsttak i hela den allmänna sjukförsäkringen.

TAKET I FÖRÄLDRAFÖRSÄKRINGEN BEHÅLLS DELVIS

I föräldraförsäkringen behåller regeringen dock det högre taket. Men det gäller bara för föräldrapenning i samband med barns födelse, inklusive för de tio pappadagarna. Även efter den 1 januari kommer inkomsttaket för dessa former av föräldrapenning att ligga kvar på 10 prisbasbelopp, vilket under 2007 kommer att motsvara 33 583 kronor i månaden.

Däremot sänks inkomsttaket för havandeskapspenning och tillfällig föräldrapenning (vård av sjukt barn-dagarna) till 7,5 prisbasbelopp.

SÄNKT SJUKPENNING FÖR ARBETSLÖS

I konsekvens med att den högsta ersättningen i a-kassan sänks från 730 kronor om dagen till 680 kro-

nor om dagen, sänks också den högsta sjukpenningen för den som är arbetslös. Den blir från årsskiftet 486 kronor (i dag 521 kronor).

ÄNDRAD BERÄKNINGSGRUND FÖR SGI SÄNKER SJUKPENNINGEN

Den sjukpenninggrundande inkomsten, SGI, fastställs i samband med att det är aktuellt att betala ut exempelvis sjukpenning. Det som Försäkringskassan tittar på är vilken inkomst man har i dag och kan förväntas ha under en period framöver, till exempel det närmaste året.

Regeringen vill ändra på detta och använda historisk inkomst i stället för framtida inkomst, alltså titta bakåt i tiden (troligtvis ett år, fast det inte står klart uttryckt i budgetpropositionen). I väntan på att denna ändring genomförs, kommer SGI från årsskiftet att multipliceras med 0,989 innan sjukpenningen beräknas – vilket alltså ger en något lägre sjukpenning än i dag.

Försämringen i sjukpenning på 176 kronor i månaden låter väl inte så mycket, men på ett år blir det 2 112 kronor i lägre sjukpenning. Och inget hindrar ju denna eller någon annan regering att föreslå riksdagen att man nästa gång ändrar beräkningsgrunden till 98, 97, 96 eller en ännu lägre procentsats av SGI.

MEDFINANSIERINGEN FÖRSVINNER – ARBETSGIVARAVGIFTEN HÖJS

Från årsskiftet slipper arbetsgivarna medfinansieringen av sjukpenningen. Staten tar tillbaka hela ansvaret för att betala sjukpenning från och med sjukdag 15. Oavsett om det gäller heltids- eller deltidssjukskrivning. Men det är inte gratis för arbetsgivarna. >>

**STATS-
BUDGETEN
2007**

Panelen:

KATHE NILSSON

Efter att ha läst regeringens förslag förstår jag inte hur de tror att de planerade försämringarna ska skapa några nya jobb.

Hur kan sänkt arbetsgivaravgift för att arbetsgivarna ska anställa sjuka, sjukpenningar, asylsökande och arbetslösa innebära att fler jobb skapas?

Jag tror inte att arbetsgivarna kommer att anställa fler utan de kommer istället att välja den arbetskraft som är billigast!

Vad har regeringen tänkt att de som inte blir anställda ska göra? Gå på socialbidrag?

För mig ser det ut som att åtgärderna snarast är till för att öka trycket på arbetsmarknaden så att de som arbetar inte ställer krav på högre löner och att de som är arbetslösa ges en pressarroll. Om vi löntagare blir nertryckta i skorna så kommer vi inte att våga ställa krav utan snällt jobba när, hur och till vilken lön som de snälla arbetsgivarna nu vill ge oss.

Nu gäller det att vi löntagare är solidariska med varandra och inte ställer upp på den storslakt som den nya borgerliga arbetarregeringen har påbörjat.

Har det inte märkts att fackföreningsrörelsen varit en kamporganisation förr, så är det dags att visa det nu!

Ensam kan jag som löntagare inte göra mycket men tillsammans kan vi förflytta berg.

Räkneexempel

Den här lilla försämringen är inte så oskyldig som den ser ut. Ta följande exempel: En person har en månadslön 20 000 kronor och SGI:n fastställs till samma belopp. 98,9 procent av 20 000 kronor är 19 780 kronor. Sjukpenningen på 80 procent är 15 824 kronor men skulle ha varit 16 000 kronor utan SGI-sänkningen.

» Arbetsgivaravgiften, som sänktes när medfinansieringen infördes, höjs igen. Det blir en skatteväxling tillbaka till det läge som gällde före den 1 januari 2005. Den lagstadgade sjuklöneperioden finns kvar och omfattar som tidigare de första 14 sjukdagarna (utom karensdagen, förstås).

FÖRSTADAGSINTYG

Rätten för arbetsgivare att i vissa fall kräva läkarintyg från första sjukdagen finns inskriven i en del kollektivavtal. Regeringen vill att dessa så kallade förstadagsintyg, som alltså hittills reglerats i kollektivavtal, i framtiden ska vara något som varje arbetsgivare ska ha rätt att själv bestämma om, ensidigt.

När denna reform ska träda i kraft anges inte i denna budgetproposition, men det är nog inte en alltför djärv gissning att den kommer under nästa år.

SÄNKT PENSIONS RÄTT FÖR PERSONER MED SJUK-/AKTIVITETSERSÄTTNING

Alla inkomster ger pensionsrätt i det allmänna pensionssystemet, även socialförsäkringsersättningar som bygger på inkomst. Det betyder att även den som slutat jobba på grund av sjukdom eller skada och uppstår sjuk-/aktivitetsersättning (»förtidspension») fortsätter att tjäna in pensionsrätt.

Hela den så kallade antagandeinkomst som sjuk-/aktivitetsersättningen grundas på har aldrig legat till grund för pensionsrätten. Hittills har staten dragit av 7 procentenheter, så att 93 procent av antagandeinkomsten grundat framtida ålderspensionsrätt. Från och med nästa år sänks denna andel till 80 procent – vilket i slutändan leder till lägre allmän pension.

Försämringen drabbar alla men den som fått sjuk-/aktivitetsersättning i unga år drabbas naturligtvis hårdast. *

En kil in i det generella socialförsäkringssystemet

Nu tar borgarna chansen att genomföra den delprivatisering av den allmänna sjukförsäkringen som de förespråkade sedan 90-talet. Äger du trafikförsäkringspliktigt motorfordon? Då blir trafikförsäkringen dyrare från 2007. Antagligen sker höjningen när din nästa årsförfallodag inträffar 2007. Höjningen beror på två saker:

» Regeringen vill att alla kostnader för sjukpenning och sjuk-/aktivitetsersättning som beror på trafikskada i fortsättningen ska betalas genom trafikförsäkringen. Det gäller alla trafikskador från och med årsskiftet. För att klara detta nya ansvar, måste försäkringsbolagen höja trafikförsäkringspremien.

» Dessutom tar staten ut en skatt på trafikförsäkringspremier från den 1 juli 2007. Det innebär att trafikförsäkringen höjs ytterligare. Den här »avvecklingskostnads-skatten« är retroaktiv, eftersom syftet med den är att även kostnaderna för befintliga trafikskador ska belasta fordonsägarna. Skatten kommer att kosta försäkrings-tagarna cirka 1,5 miljarder kronor 2007 och cirka 3 miljarder kronor per år under 2008 och 2009.

NÄSTA PRIVATISERINGSOBJEKT?

Överflyttningen av kostnadsansvaret för trafikskadornas sjukfrånvarodel handlar inte om trafiksäkerheten eller om att klämma åt bilägarna för att rädda miljön. Dessa argument är bara fernissa på ett för högerkrafterna efterlängtat första systemskiftessteg. Nu privatiserar man trafikskadedelen av det allmänna sjukförsäkringssystemet. Vilket eller vilka

fortsatta steg ligger på alliansregeringens ritbord? Troligtvis kommer vi att få se argument för att i nästa steg lyfta ut arbetsskadorna ur socialförsäkringssystemet, både sjukpenning-/sjukersättningsdelen och arbetsskadeersättningsdelen. Och för att i ett tredje steg lyfta

ut sjukpenning, rehabpenning och sjuk-/aktivitetsersättning till anställda.

Som vi tidigare rapporterat i *Alla* pågår en översyn av socialförsäkringssystemet. Förra generaldirektören

Anna Hedborgs första utredning har avslutats och kommer att följas av en parlamentarisk utredning – tillsatt av alliansregeringen och med borgerlig majoritet. Redan i direktiven till Hedborgs utredning stod det att utredaren ska undersöka möjligheterna att flytta över en del av ansvaret för de allmänna försäkringarna på arbetsmarknadsparter.

Är det någon som tror att alliansregeringen inte kommer att koka privatiseringssoppa på detta? Trafikförsäkringsändringen 2007 är det första steget, den första planerade kilen. Målet är systemskifte, att avskaffa det generella socialförsäkringssystemet. *

STATS-
BUDGET
2007

Läs mer på alla.lo.se

Alla-artiklar på samma tema:

» Ny utredning: Nu formas framtidens socialförsäkringar www.alla.lo.se/zino.aspx?articleID=1264

» Direktivet till Anna Hedborgs socialförsäkringsutredning www.alla.lo.se/zino.aspx?articleID=1265

» Privatiserad sjukförsäkring – en gengångare www.alla.lo.se/zino.aspx?articleID=933

Arbetsgivaren slipper rehavtredningarna

➤ Det första steget mot att befria arbetsgivaren från ansvaret för arbetsanpassning och rehabilitering tas i regeringens budgetproposition. Reformen är inte helt klar, men inriktningen är desto klarare.

Arbetsgivarens lagstadgade ansvar för att göra rehabiliteringsutredning ska upphöra. Denna skrivning kommer, oavsett vid vilken tidpunkt som själva lagändringen läggs fram för riksdagen, att omedelbart leda till en nedgång i de (redan nu få) rehabiliteringsutredningar som görs på arbetsplatserna.

Detsamma gäller det system av »rehabiliteringskoordinatorer«, om vilket regeringen skriver att det »ökar förutsättningarna för att driva och följa rehabiliteringsprocessen för den enskilde på ett effektivt sätt. En koordinator kan också vara ett stöd för arbetsgivarens rehabiliteringsverksamhet«. Ett sätt som arbetsgivare redan använder sig av för att klara både rehabiliteringsutredningar och arbetsanpassning/omskolning/arbetssträning är att gå samman i så kallade arbetsgivarringar. Dessa kan antingen vara ideella föreningar eller – allt vanligare – drivas i företagsform.

Ett annat sätt är att köpa en rehabiliteringsförsäkring hos ett försäkringsbolag. Genom försäkringen får arbetsgivaren tillgång till en rehabcoach/rehabsamordnare som hjälper till med det praktiska kring rehabiliteringen. Båda metoderna torde vara sådana som den nya regeringen kommer att titta närmare på, för i båda fallen handlar det om att privata aktörer får ett större spelrum.

Kombinerat med den större roll som regeringen skriver att de vill att privata arbetsförmedlingar och bemanningsföretag ska ha som konkurrenter till arbetsförmedlingen, ser vi här ytterligare ett steg mot systemskiftet. ❁

Socialförsäkringsnämnderna avskaffas

➤ Någon tidplan anges inte för denna reform, men även här är inriktningen klar. Socialförsäkringsnämnderna, som bland annat fattar beslut om sjuk- och aktivitetsersättning ska avskaffas och ersättas med en ny beslutsform.

Tandvårdscheckar från 2008

➤ Socialdemokraterna lovade att genomföra en tandvårdsreform med utökade högkostnads-skydd under 2008. Den borgerliga alliansen kontrade under valrörelsen med att utlova en nästan likadan tandvårdsreform under 2007.

Nu visar det sig att den inte blir av förrän 2008 i alliansens regi heller. Då kommer någon form av förbättring av högkostnads-skyddet, liksom en tandvårdscheck (på ännu ej fastställt belopp; i valrörelsen nämndes 300 kronor) som kan användas som delbetalning eller för att bekosta tandundersökning vartannat år. ❁

Höjda bostadstillägg för pensionärer

➤ Regeringen indexerar upp taken för högsta ersättningsbara bostadskostnad för pensionärer från årsskiftet, men rör inte grundstrukturen. 2006 års belopp anges inom parentes.

BTP. För personer som har fyllt 65 år blir BTP 93 procent av en högsta bostadskostnad på 5 000 kronor i månaden (4 850 kronor) för ogift och 2 500 kronor i månaden (2 425 kronor) för gift pensionär.

För personer under 65 år, alltså för alla som uppbär sjuk-/aktivitetsersättning, ligger BTP under 2007 kvar på 91 procent av max 4 500 kronor i månaden för ogift och 2 250 kronor i månaden för gift.

SBTP och äldreförsörjningsstöd.

Det särskild bostadstillägget SBTP kommer år 2007 att ligga på 1,294 gånger prisbasbeloppet för ogift och 1,084 gånger prisbasbeloppet för gift. Det gäller oavsett ålder.

Taken på högsta bostadskostnad skiljer sig dock fortfarande åt beroende på om pensionären har fyllt 65 år eller inte. Efter fyllda 65 år ligger taket på 6 200 kronor i månaden (6 050 kronor) för ogift och 3 100 kronor i månaden (3 025 kronor) för gift. Före 65 års ålder ligger bostadskostnadstaken kvar på 5 700 kronor i månaden för ogift och 2 850 kronor i månaden för gift.

Äldreförsörjningsstödet byggs på samma regler som SBTP. Äldreförsörjningsstödet är en bidragsform för personer över 65 år som tjänat in en mycket liten eller ingen pensionsrätt i Sverige (främst anhöriginvandrade pensionärer). Genom denna ersättningsform tar staten ansvaret för dessa personer, som därmed slipper söka socialbidrag för sitt uppehälle. ❁

2007 års basbelopp

DET »VANLIGA«

PRISBASBELOPPET

Det »vanliga« prisbasbeloppet för år 2007 blir 40 300 kronor (en höjning med 600 kronor från 2006 års prisbasbelopp som är 39 700 kronor).

DET FÖRHÖJDA

PRISBASBELOPPET

Det förhöjda prisbasbeloppet för år 2007 blir 41 100 kronor (en höjning med 600 kronor från 2006, då det förhöjda prisbasbeloppet varit 40 500).

INKOMSTBASBELOPPET

Inkomstbasbeloppet för år 2007 blir 45 900 kronor (en höjning med 1 400 kronor från 2006 års inkomstbasbelopp som är 44 500 kronor).

Historisk satsning på de felavlönade

AVTALSRÖRELSEN. I slutet av oktober spikade LO:s representantskap gemensamma krav som alla LO-förbund kommer att gå ut med i den kommande avtalsrörelsen. Ett av kraven är historiskt – för första gången har förbunden enats om ett verktyg för att göra något åt de felavlönade, främst kvinnorna.

De gemensamma kraven ingår också ett omställningsstöd för att långtidssjuka ska kunna komma åter i arbete och förbättringar i Avtalspension SAF-LO.

Avtalsrörelsen 2007 blir mer omfattande än på länge. På hela arbetsmarknaden ska cirka 500 avtal omförhandlas, varav ungefär 300 stycken på LO-förbundens avtalsområden. De flesta kollektivavtalen går ut den 31 mars, vilket innebär att parterna måste vara överens innan dess.

Syftet med att gå ut tillsammans och i enighet är att de starkare förbunden kan stödja de svagare. Samordningen minskar helt enkelt riskerna för att enskilda förbund tvingas till försämringar av kollektivavtalen – försämringar som på sikt »spiller över» även till andra kollektivavtalsområden.

Jämställdheten, eller rättare

sagt bristen på jämställdhet har varit en återkommande knäckfråga i avtalsrörelserna. Det har förekommit olika slags låglönesatsningar genom åren, men de har inte fått önskat genomslag. Nu har förbunden och LO enats om en modell med jämställdhetspotter som ska garantera att de lägst avlönade kvinnorna får en chans att komma i kapp.

Jämställdhetspotten är ett krav i kronor – inte i procent – och den ska ligga utöver det generella lönekravet. Påslaget uttrycks som att »minst x kr per heltidsanställd, månad och år tillfalla avtalsområdet i proportion till andelen kvinnor inom avtalsområdet som har en lön lägre än 20 000 kronor per månad.»

OMSTÄLLNINGSTÖD TILL LÅNGTIDSSJUKA

Ett avtalskrav gäller problemet med att arbetsgivarna blivit alltmer pigga på att försöka bli av med anställda som är sjukskrivna länge. Den nya omställningsförsäkring som efterträdde den gamla Försäkring om avgångsbidrag AGB innehåller som bekant både nya villkor för AGB-försäkringen och, sedan hösten 2004, ett omställningsstöd för anställda som blir uppsagda.

Omställningsstödet ges i form av praktiska, individuellt anpassade omställningsinsatser som till exempel jobbsökeri, utbildning, omskolning och annat som kan hjälpa uppsagda anställda att snabbt få en ny anställning och förhoppningsvis korta tiden i arbetslöshet.

– Nu siktar vi på att hitta en lösning för att omställningsförsäkringen ska omfatta även dem som riskerar att sägas upp på grund av långtidssjukskrivning, säger Renée Andersson som är utredare på LO:s löne- och välfärdsenhet med specialansvar för en del av avtalsförsäkringarna.

FÖRBÄTTRINGAR I AVTALSPENSION SAF-LO

Förhandlingar om denna del av avtalskraven pågår redan för fullt. LO:s krav är att premien höjs från 3,5 till 4,5 procent av lönen och att det blir en ny pensionsavgift på 30 procent av lönen över den allmänna pensionens inkomsttak på 7,5 inkomstbasbelopp. Dessutom kräver LO att premiebefrielseförsäkringen vid föräldraledighet utsträcks från 11 månader till 13 månader. *

Här hittar du hela listan

De 15 LO-förbundens gemensamma krav finns som pdf-fil på LO:s webbplats, [www.lo.se/home/lo/home.nsf/unidview/B35C738D1C419C96C1257209004C65A4/\\$file/gemensammakrav.pdf](http://www.lo.se/home/lo/home.nsf/unidview/B35C738D1C419C96C1257209004C65A4/$file/gemensammakrav.pdf)

Var tredje krona bort från Arbetsmiljöverket

➤ Arbetsmiljöverket ska inte läggas ned, men nästan var tredje krona i statligt anslag ska bort före nästa val. 50 miljoner skärs ned år 2007, 50 miljoner år 2008 och ytterligare 55 miljoner år 2009. Statsbidraget till den regionala skyddsombudsverksamheten (cirka 100

miljoner per år) rörs dock inte. Ännu.

Regeringen motiverar de kraftiga neddragningarna med att den vill minska den statliga byråkratin. Därför ska Arbetsmiljöverket ges »ett förändrat och begränsat uppdrag». Exakt hur, skriver regeringen inget om. Att anslagen ska skäras ned med

cirka 28 procent är dock helt klart.

– Det motsvarar 300 av våra 800 arbetsmiljöinspektörer. Vi måste minska våra arbetsplatsinspektörer med omkring 30 procent, säger Arbetsmiljöverkets generaldirektör Kenth Pettersson. Det är uppenbart att den nya regeringen inte tycker att arbetsmiljöarbete är lika viktigt som den tidigare regeringen gjorde.

Anette Forslöv fick rätt!

AstraZeneca vållande till arbetssjukdom

– Jag känner mig som en vinnare. Det är evigheter sedan jag blev så glad. Att vållandenaämnden kommit fram till det jag påstått i flera år betyder oerhört mycket. AstraZeneca kan inte längre förneka att det är en farlig arbetsmiljö, säger Anette Forslöv.

Vållandenämnden slår fast att AstraZeneca varit försumliga och vållat Anette Forslövs sjukdom.

Nu hoppas Anette Forslöv att företaget kommer att förbättra arbetsmiljön ytterligare.

En person som ska lyftas fram i sammanhanget är Bibbi Eriksson, huvudskyddsombud på de aktuella fabrikena inom AstraZeneca. Hon har kämpat och drivit Anette Forslöfs ärende vilket resulterat i en godkänd arbetsskada och att fallet nu även godkänts i vållandenaämnden. Ett godkännande i vållandenaämnden innebär för Anette Forslövs del att hon nu får ersättning för inkomstförlust, sveda och värk samt självrisk i TFA.

text. Kerstin Fredholm
foto. Leif Claesson

Ur Alla nummer 3, 2006.
Läs Vållandenämndens beslut
på alla-webben: www.alla.lo.se.

»Jag känner mig som en vinnare«, säger Anette Forslöv.

Vem ansvarar för arbetsmiljön?

Lennart Steén, Allas arbetsskadeexpert anser att det är dags att facket samordnar sitt arbetsmiljöarbete bättre. Det är nyckeln till verkliga förbättringar.

Vem tar ansvar för arbetsmiljön?

Arbetsgivaren har ansvaret, men alltför ofta kommer åtgärderna för sent, inte alls eller är för dåliga. **Det är dags för en facklig intern samverkan på arbetsmiljöområdet för att få verkliga förbättringar till stånd. Det är dags för klubb- och avdelnings-/sektionsstyrelserna att ge skyddsombud, försäkringsrådgivare och försäkringsansvariga ett nytt och samlat mandat.** Nu gör man insatser var för sig och det när man inte tillräckligt långt med.

Arbetsmiljölagen och Arbetsmiljöverkets föreskrifter gör fullständigt klart att det är arbetsgivaren som har ansvaret. Arbetsgivaren ska vidta alla åtgärder för att förebygga olycksfall och ohälsa, bland annat genom systematiskt arbetsmiljöarbete, SAM. Gång på gång visar det sig dock att arbetsgivarna gör för lite och för sent.

Det räcker inte med att sitta och vänta på en väl fungerande företagshälsovård som vi inte vet när den kommer och hur den ska verka.

Det krävs att facket för sina medlemmars skull börjar högprioritera detta! Historien visar att det har gått att drastiskt sänka dödsfallen på arbetsplatserna – och lika möjligt bör det vara att sänka ohälsotalet för belastningsskador (reducera antal och svårighetsgrad) och andra frekventa ohälsoproblem.

SKYDDSOMBUDEN

De ska ha utbildning i nära anslutning till uppdraget och vidareutbildas! Hjälp skyddsombuden att utvecklas från »olycksfalls-

ombud« till ombud att förebygga arbetsjukdomar såsom belastningsskador, kemiska hälsorisker typ isocyanater och skador till följd av mobbning och stress.

Det behövs mer skyddsombudstid, alltså tid för att utföra uppdraget. Nu är skyddsombuden ofta klämda mellan arbetskamrater och arbetsledning.

Skyddsronder präglas idag fortfarande av olycksfallstänkandet. Det fungerar inte för att förebygga belastningsskador och andra arbetsjukdomar. För dessa måste de anställda engageras på ett helt annat sätt. Det är viktigt att den som drabbats säger ifrån själv, eftersom det endast är i uppenbara fall som utomstående kan se att risk för belastningsskador finns.

Föreskriften om systematiskt arbetsmiljöarbete, SAM, stadgar att ohälsan ska kartläggas på arbetsplatsen. Här kan skyddsombuden göra ett gott arbete genom att fråga arbetskamrater som börjat arbeta efter (eller under) sjukskrivning om de tror att sjukskrivningen helt eller delvis varit en följd av arbetsmiljön. Om så är fallet – och i synnerhet om det kan misstänkas finnas flera drabbade – ska facket trycka på att arbetsgivaren utreder detta i enlighet med SAM.

Skyddsombudet ska bedriva uppsökande verksamhet för att hitta belastningsskadorna medan de fortfarande kan ses som besvär, till exempel i samband med skyddsronder. Vid konstaterade besvär ska det lokala fack-

et driva på arbetsgivaren för att se till att arbetskamraten får vård och ändrade arbetsförhållanden.

Företagshälsovården ska ges sådana resurser att man i samverkan med parterna på arbetsplatsen kan bedriva en uppsökande verksamhet. Där det finns skador eller skaderisker ska den uppsökande verksamheten leda till ändrade arbetsförhållanden och även möjliggöra för rätt till ersättning åt de skadade.

FÖRSÄKRINGSRÅDGIVARNA

Försäkringsrådgivarnas roll är otydlig i dag. Medlemskvarten är ett bra verktyg men måste användas i en helt annan utsträckning. Försäkringsrådgivarna ska bedriva uppsökande verksamhet och samverka med skyddsombuden i arbetet med att förebygga skador och sjukdomar på arbetsplatsen!

Försäkringsrådgivaren ska informera och hjälpa till med ersättningsfrågorna – men har också en roll att spela i det samlade fackliga arbetet. Både skyddsombudet och försäkringsrådgivaren (om det inte är så att samma person har båda uppdragen) ska fråga sjukskrivna arbetskamrater om varför de är sjukskrivna. Finns samband med dålig arbetsmiljö?

Arbetskamrater som har fått sjukersättning beviljad av Försäkringskassan besöker tyvärr sällan den gamla arbetsplatsen. Därför behöver de sökas upp och tillfrågas om de tror och/eller anser att

den sjukdom eller skada som lett till sjukersättning är en följd helt eller delvis av arbetsmiljön. Om så är fallet ska arbetsskadeanmälan göras och ansökan ske om arbetsskadeersättning. Vid sjukersättning är ju kravet i lagen om arbetsskadeförsäkring LAF uppfyllt om den skadade gör en bestående inkomstförlust eller inkomstförlust under ett år framåt.

Observera att all ohälsa som är arbetsrelaterad ska anmälas som arbetsskada – även om skadan inte kan bli prövad och godkänd som arbetsskada. Problemet är i dag att Försäkringskassan enbart prövar rätt till arbetsskadeersättning i form av arbetsskadelivränta – sammanfattningsvis – om bestående inkomstförlust föreligger. Prövning kan inte ske under pågående sjukskrivning om läkaren inte kan intyga att arbetsoförmåga kommer att bestå i minst ett år framåt. Därtill ska förlusten vara minst en femtondel (1/15). Detta är således förutsättningarna för prövning av belastningsskador! AFA Försäkring kan visserligen också pröva arbetssjukdomar enligt ILO listan som gäller i Trygghetsförsäkring vid arbetsskada TFA. Problemet är att belastningsskadorna inte finns upptagna på ILO-listan. Det är enbart vibrationskadorna som är med på denna lista.

En mängd medlemmar har arbetsskador i form av belastningsskador och de är sjukskrivna till och från – men de får inte sin skada prövad!

Detta försvårar försäkringsrådgivarna och de försäkringsansvarigas arbete eftersom vi faktiskt har ett stort antal belastningsskador som inte kan prövas. Tänk om omprövning kunde ske under pågående sjukskrivning (så var ju fallet före 1993 års försämringar). Då hade belastningsskadorna blivit synliga medan den anställda fortfarande var kvar på arbetsplatsen och frågan om rehabilite-

ring och i synnerhet en tidig sådan hade kunnat ske! Om man hittar skadorna i tid, minskar deras antal och svårighetsgrad. Nu prövas frågan om arbetsskada enligt LAF när medlemmen ofta redan har lämnat arbetslivet.

FÖRSÄKRINGSANSVARIGA

Försäkringsansvariga finns på avdelningar/sektioner men också på stora klubbar. Försäkringsansvariga bör ges i uppdrag att tillsammans med skyddsombud och försäkringsrådgivare samordna och ta initiativ i ersättningsfrågor som gäller arbetssjukdomar. Detta skulle innebära att betydligt fler skadefall skulle hittas och prövas ersättningsmässigt och därigenom bilda underlag för det förebyggande arbetet.

KLUBBSTYRELSENA

Det finns mycket som en klubbstyrelse kan göra. Här är några exempel som kan leda till verkliga förbättringar om tillräckligt många klubbstyrelser agerar:

► Klubbstyrelsen kan lokalt verka för bättre arbetsförhållanden och utbildning för skyddsombuden, bättre företagshälsovård och göra det möjligt för försäkringsrådgivarna att arbeta effektivare.

► Klubbstyrelsen kan via motioner kräva att arbetsskadeförsäkringen förändras. Detta torde bli svårt med tanke på den politiska situationen – men berättigade krav ska givetvis ställas.

► En enkel förändring med stor verkan skulle vara att ändra förutsättningen för Försäkringskassans prövning av arbetsskador. I dag gäller »sjukskriven minst ett år framåt«. Det borde ändras till »rätt till prövning föreligger efter ett års sjukskrivning«. Detta skulle kunna betyda rätt till arbetsskadelivränta för resterande inkomstförlust, det vill säga 20 procent. Ett tidigt godkännan-

de av Försäkringskassan av att en viss skada är en arbetsskada kan möjliggöra en rehabilitering med an medlemmen fortfarande är kvar i arbetslivet, på arbetsplatsen och kanske innan kroniska besvär har uppkommit!

► Klubbstyrelsen kan på arbetsmarknadens parter ställa kravet att AFA Försäkring självständigt ska pröva rätt till ersättning vid belastningsskador i enlighet med den senast reviderade ILO förteckningen från 2002 (i motsats till den version av ILO-listan som tillämpas omfattar 2002 års ILO-lista även belastningsskador!)

► Klubbstyrelsen kan även kräva förbättringar av Trygghetsförsäkring vid arbetsskada, TFA. Den är inte tillräckligt bra! Även om en arbetssjukdom har godkänts av Försäkringskassan eller av AFA Försäkring, så krävs likväl att den skadade visar att arbetsgivaren vållat skadan. Annars betalas inte ersättning för sveda och värk, resterande inkomstförlust gjord under sjukskrivning och karensbelopp (de 500 kronorna i »självrisk« för kostnader) ut från TFA.

Att få sin arbetssjukdom vållandeprövad och »godkänd« av TFA:s Vållandenämnd är varken omöjligt eller särskilt svårt. Problemet är att alltför få ansöker om prövning. Detta är ytterligare en viktig uppgift för försäkringsrådgivare och försäkringsansvariga.

Ett beslut från Vållandenämnden på att arbetsgivaren vållat arbetssjukdomen innebär ersättning åt den skadade och ett kraftfullt stöd i det förebyggande arbetet! Ett bra exempel på detta är Annette Forslövs arbetsskada på AstraZeneca (se separata artiklar i *Alla* nr 3 och 4-2006).

Sammanfattningsvis. Förebygga och ersätta ska gå hand i hand. Kunskap om faktiska skador är väsentliga i det förebyggande arbetet. Låt oss starta denna samverkan i dag! Det brådskar av många skäl! ❁

»Morsan är en av mina förebilder«, säger Janne Rudén, nyligen omvald förbundsordförande i SEKO.

Janne Rudén

»Vi vägrar

Vi följer med SEKO:s förbundsordförande Janne Rudén till hans barndoms Kortedala strax utanför Göteborg. Där träffar vi hans mamma som bor kvar i stadsdelen. Hon är en av hans största förebilder och inte vilken morsa som helst.

Gun Rudén, 76 år gammal, är fortfarande politiskt aktiv. Hon var fackligt engagerad i Handels under många år och stridbar strejkledare på Toys R Us.

Janne Rudén guidar oss genom Kortedala och visar hyreshusen där han växte upp. Familjen flyttade hit 1953, till allmännyttans moderna lägenheter med elspis, kylskåp och vattentoalett.

Hyresgästerna jobbade på SJ, vid spårvägen, SKF och Mjölcentralen. Det var i ett av dessa arbetarklasshem Janne Rudén föddes. Hans far började som konduktör på SJ och avancerade till tågmästare.

– Farsan var en sosse som utförde ett riktigt fotarbete. Han sålde mest (s)-lotter i hela Göteborg och delade ut tidningen Ny Tid.

Vi passerar Isdala, Janne Rudéns gamla ishockeyrink. Hans andra hem under skoltiden.

– Det var samma varv varje dag: skolan, Isdala, hemmet. Vi spelade i GAIS Bäckens division 3 och 2, åkte upp och ner.

En bra bit ovanför Kortedala centrum ligger Riksbyggens och HSB:s insatslägenheter. Ett riktigt sossefäste, enligt Janne Rudén. Här är det betydligt lugnare än nere på torget i centrum där det förekommer en del bus.

Hit har Gun Rudén som idag är änka flyttat till en HSB-lägenhet. I grannhuset, ett rött trevåningshus, bor hennes favorit bland politiker, Göran Johansson, kommunstyrelsens ordförande.

Själv har Janne Rudén för länge sedan lämnat Kortedala och Göteborg för en villa i ett medelklassområde i Stenungsund. Han drömmer inte om att flytta vare sig till Kortedala eller Biskopsgården som han också

brukar besöka eftersom svärföräldrarna bor där.

– Den som får möjlighet att flytta tar chansen. Hyresvärdarna sköter inte underhållet i de här områdena. Vad finns det då att vara rädd om? Samhället slår an tonen bland de boende.

Hemma hos Gun Rudén bänkar vi oss runt köksbordet. Den nya regeringen och skandalerna är ett givet samtalsämne och mor och son är eniga.

– Det som vi nu ser är skrämmande. Om inte ministerrarna är rena och ärliga, vem ska då vara det? Det finns ingen ursäkt för deras fusk. De har bluffat inför hela befolkningen, säger Gun Rudén.

Uppriktighet och ärlighet är A och O. Det har hon inpräntat i sönerna med hjälp av sin man.

– Det är självklart att man ska göra rätt för sig. Vi har haft etik och moral uppe på jobbet och då har jag poängterat en sak: Mörka aldrig! säger Janne Rudén bestämt.

– Jag har varit med i (s)-föreningen här i Kortedala i 40 år och är det några hos oss som inte är ärliga kickar vi dem direkt, förklarar Gun Rudén.

Janne Rudén sammanfattar. Han gör ofta det, strukturerar det som sägs.

– För det första är det bedrövligt det som skett, för det andra visar det vilken attityd ministrarna har till samhället. Deras sätt att leva, speglar ett nyliberalt tänkande, de skiter i tv-licens och har svarta barnflickor.

Nyliberalism har blivit ett allmänt skällsord. Vad menar du med det ordet?

– Att man utnyttjar andra människor. Allt ska >>

hålla tyst<<

» fixas genom konkurrens, till och med välfärden ska konkurrensutsättas. Jag skulle inte bli förvånad om regeringen ger sig på arbetsskadeförsäkringen. De har ju redan hunnit ändra i trafikförsäkringen.

Bygger nyliberalismen på att det finns en marginaliserad grupp i samhället?

– Om man lyssnar på de moderata politikerna förstår man att fattiga människor inte har något värde enligt deras synsätt. Bort med de fattiga!

TORPARBARN

Gun Rudén är bedrövad över vissa likheter mellan dagens samhälle och det hon växte upp i.

– Som barn bodde jag på landet och såg de fattiga torparbarnen. Jag såg Sträng agitera och upplevde storstrejk. Sträng fick motstånd när han försökte få folk att förstå att det var orätt att statarbarn inte hade det lika bra som bondbarn. Det är en bild som aldrig går att ta ifrån mig. En torparfamilj fick mjölk av oss. De levde sju, åtta stycken i ett rum och kök. Den fattigdomen har kommit tillbaka.

– Det är samma gamla klassamhälle. Vi har ett fruktansvärt segregerat samhälle, konstaterar Janne Rudén.

Det är inte ens självklart längre vad vi menar med arbetarklass.

– Idag har vi ingen homogen arbetarklass utan arbetarklassen består av tre olika klasser. Yrkesarbetare som har makten över sitt arbete och som arbetsgivaren är beroende av. De har fasta kontrakt. De som tillhör den andra gruppen är utbytbara. Och de som ingår i den tredje befinner sig längst ner i hierarkin och går ut och in i arbetslivet. Sen finns det de som aldrig kommer in, som ibland kallas klasslösa, ibland underklass. Den gruppen blir större och större.

Vem företräder den gruppen?

Janne Rudén tvekar:

– Socialdemokraterna har ju företrätt dem. Även om socialdemokraterna försökt göra något när det gäller integrationsfrågor så är det ett stort misslyckande. Färre röstar i ytterområdena och Sverigedemokraterna går framåt. Ändå ligger Sverige med sina brister i framkant som land att leva i. Underklassen har det ännu jävligare i de andra nordiska länderna och inom EU. Detta är inte en fråga som är högt rankad på EU:s

dagordning utan där dominerar liberaliseringstanken – att köra skiten ur folk och att lämna dem som är längst ner på samhällsstegen utan stöd och hjälp.

När politiken inte räckt till har Gun Rudén för sin del funnit en ny väg. Hon är engagerad i kyrkan och arbetar där tre dagar i veckan. Hon berättar att Svenska kyrkan delar ut bröd till fattiga. Janne Rudén är kritisk:

– Det vore bättre med en transferering av kyrkoskatten. Man mörkar baksidan av samhället när kyrkan kommer in så här.

– Jag bad inte som ung men idag ber jag att församlingen ska få det bättre, säger Gun Rudén.

GAMLA KÖNSMÖNSTER

Det var inget överflöd när tvåbarnsfamiljen Rudén bodde i hyreshus i Kortedala på 1950-talet. Varje öre fick man vända på.

I början av 1960-talet när barnen börjat i skolan tog Gun Rudén jobb på Epa, först på deltid.

– Min man pratade inte med mig på 14 dagar. Han tyckte att vi skulle klara oss på hans lön och kände sig otillräcklig. Han var uppväxt i en mer borgerlig familj.

Hur hanterade du det?

– Jag fick lära sönerna att koka potatis, det gick inte med maken. Men han ändrade attityd när han såg att pengarna gjorde nytta. Pojkarna krävde mer ju äldre de blev och allt blev dyrare. Jag utökade till heltid. Det tyckte han inte heller om. Men sen fick Stig hålla tyst (mannen) och rätta sig efter mig. Jag tog över.

– Farsan gillade inte när du började jobba, jag kommer ihåg det. Alla morsor var hemma på 50-talet men jag tyckte det var stort på något sätt, aldrig negativt, att du hade ett arbete, säger Janne Rudén.

Gun Rudén tillhörde pionjärerna bland 1950 och 60-talens hemmafruar som gav sig ut på arbetsmarknaden. Janne Rudén säger att hans mamma inte har varit en jämställd kvinna trots arbete och fackligt engagemang. Sådan var tidsandan. Han medger att han själv också levt enligt gamla könsmonster, inte minst när det gäller barnen. Han har två barn, födda 1977 och 1981, men det var inte tal om att han skulle vara föräldraledig.

Hur skulle du gjort idag? Skulle ni haft en diskussion du och din fru?

– Absolut! Jag vill påstå att det är helt naturligt nu att männen är hemma med sina barn. Föräldraledighetsreformen var en brytpunkt. Men vi är inte i hamn på långa vägar.

Vad saknas?

– Jämställda kvinnolöner. Det krävs politiska beslut för att åstadkomma en utveckling. SEKO vill ha en kvoterad föräldraförsäkring och en satsning på kvinnolöner. Om kvinnorna får mer jämställda löner »

SEKO

- » Facket för service och kommunikation
- » 153 000 medlemmar varav 30 procent är kvinnor
- » Medlemmar inom nio branscher: CIVIL, ENERGI, FÖRSVAR, POST, SJÖFOLK, TELE, TRAFIK, VÅRD, VÄG OCH BAN
- » Janne Rudén är förbundsordförande sen år 2002
- » Läs mer på www.seko.se

I det här huset i arbetarstadsdelen Kortedala växe Janne Rudén upp. »Den som får möjlighet att flytta tar chansen. Hyresvärdarna sköter inte underhållet. Vad finns det då att vara rädd om?«

Janne Rudén

FACKLIGT UPPDRAG
SEKO:s förbundsordförande

BOR I Stenungsund
ÅLDER 54 år

FAMILJ Fru och två vuxna söner

FRITID Fixar med huset, tittar på fotboll och ishockey

FOTBOLLSLAG GAIS

SAIL ©

SEKOs kongress

Fyra handlingsprogram antogs vid kongressen i oktober 2006:

1. Ställningstagande mot rasism
2. Jämställdhetsprogram – bland annat satsa på att få upp kvinnolönerna, kräva av arbetsgivarna att skapa bättre förutsättningar för män att ta föräldraledigt
3. Förtroendevalda utbildas i EU-kunskap
4. Satsning på att höja lönerna

Kongressen sa nej till regeringens planer på en utförsäljning av TeliaSonera och krävde att TeliaSonera ska vara ett i huvudsak statligt ägt bolag med långsiktiga ägare. Kongressen sa nej till en privatisering av det fasta telenätet och av infrastrukturen på teleområdet.

Janne Rudén vill att LO:s ordförande Wanja Lundby-Wedin blir ny partiledare för socialdemokraterna. Här är de tillsammans på SEKO:s kongress 2006.

» innebär det inte en ekonomisk förlust om mannen är hemma.

Betraktar Janne Rudén sig själv som en jämställd man idag? Det beror på vad man har för norm, menar han. Inte om man utgår från kvantitativa mått som att städa, handla, diska lika många timmar. Han är inte ens hemma i veckorna utan bor i sin övernattningslägenhet i Stockholm.

– Men om man ser på själva relationen och har som utgångspunkt att båda har samma värde då är vi jämställda. Jag funderar mycket på det här med jämställdhet och vad det är.

Gun Rudén gick inte att stoppa när hon väl gett sig ut i arbetslivet. Nästa steg var att hon blev fackligt aktiv.

– Jag protesterade mot att vi på Epa skulle bära orangefärgade rockar med stora vita knappar. Vi såg ut som clowner och skulle ju skrämman bort kunderna. Chefen lyssnade och mina arbetskompisar valde mig till klubbordförande efter den här lilla segern.

Sedan rullade det på. Gun Rudén var regionalt skyddsombud i många år. Hon var strejkledare i Göteborg när Handels stred för att få Toys R Us att teckna kollektivavtal. Då hade hon faktiskt gått i pension men Handels behövde en erfaren person för uppdraget.

– Under den strejken var vi verkligen utsatta och jag tänkte mer än en gång: vad har jag gett mig in på? När

jag körde bil märkte jag att jag var förföljd av andra bilar så jag fick välja olika vägar att ta mig hem på. Det där var otäckt. Det har varit tufft många gånger i det fackliga, summerar Gun Rudén allvarligt.

Ändå blir man förvånad när hon säger:

– Jag ville inte att Jan skulle jobba fackligt när han var yngre. Det är en otrolig kamp att ta tillvara människors rättigheter.

Hur tycker du han är som förbundsordförande?

– Jag har inte gått in i den biten. Det är viktigt att han själv tycker om jobbet.

Har han rätt egenskaper för ett så tufft jobb?

– Jag vet inte men hoppas det. Hur man har det hemma har stor betydelse. Jag kan känna en oro. Man är väldigt utsatt på en sådan post. Jan har ett stort uppdrag och det ställs höga krav. Det krävs tydlighet och ärlighet av honom. Men jag vill inte lägga mig i Jans arbete.

FRITT VAL

Han har själv fått välja sin väg i livet ganska fritt.

– Sönerna skulle göra sina läxor men efter nian fick de välja själva. Det viktiga var att de skulle bli bra människor, säger Gun Rudén.

Som 15-åring började Janne Rudén på en expeditiönsfirma. Han hade inget intresse av att gå på gymnasiet, kände ingen större samhörighet med dem som gick där.

» Om man lyssnar på de moderata politikerna förstår man att fattiga människor inte har något värde enligt deras synsätt.«

Han var GAIS:are, spelade hockey och fotboll, tillhörde arbetarklassen. Efter ett år på speditiionsfirman blev det yrkesskola och han utbildade sig till maskinist.

Första jobbet var på Vattenfall i Stenungsund.

– Jag bodde i Göteborg och det var tröttsamt att åka hela vägen efter nattskiftet. När det blev ett ledigt jobb på värmeverket i Göteborg började jag där. Men de betalade inte den lön som jag blivit lovad. »Du kan inte få någon annan lön för du har ett praktikjobb«, sa de. Det stod inte i annonsen. Jag ringde till Vattenfall och frågade om jag fick börja där igen och det fick jag.

– Efter det som hände på värmeverket tänkte jag att aldrig mer ska jag låta någon behandla mig så. Det var då mitt fackliga engagemang började.

Ett engagemang som idag upptar dygnets alla timmar. Telefonen är aldrig avstängd, det krävs en ständig beredskap.

Janne Rudén verkar ha flyt i tillvaron just nu. Det har bara gått några veckor sen han blev omvald till förbundsordförande på SEKO:s kongress. Där visade han sig vara en dynamisk och engagerande talare. Rak och tydlig, inte minst när han analyserade socialdemokraternas valförlust i fyra punkter.

OEMOTSAGDA

– Vi tappade jobbfrågan. Vi hörde en statsminister som tidigt i valrörelsen sa att sysselsättningen inte kommer att bli en valfråga. Alliansen med Reinfeldt i spetsen fick gång på gång stå oemotsagd och attackera oss med våra gamla slagord om jobb åt alla.

– Vi tappade jämställdheten. Även där fick alliansen stå oemotsagd. Att införa vårdnadsbidrag i kombination med jämställdhetsbonus, barnomsorgspong, avdragsrätt för pigtjänster och ett arbetsavdrag, bidrar det till att öka jämställdheten?

– Vi tappade integrationsfrågan. Det är till stor del arbetarklassen som bor i kommuner där integrationen havererat, som proteströstat på Sverigedemokraterna. Att tuga ihjäl dem var en strategi som inte skulle hålla. Vi måste ta debatten med dessa främlingsfientliga krafter ute på arbetsplatserna.

– Samhällskritiken. Stolt men inte nöjd blev stolt och alldeles för nöjd. Var fanns samhällskritiken?

Temat för SEKO:s kongress var: Vi vägrar hålla tyst! På samma tema körde SEKO tidigare en kampanj. Upprinnelsen var när Pelle Johansson, fackklubbsordförande för tågförarna i Stockholms tunnelbana, fick sparken för att han påtalat brister i arbetsmiljön. Det ärendet ska upp i AD i februari 2007.

Varför är det så många på arbetsplatserna idag som inte vågar säga vad de tycker?

– Vi ser fler och fler exempel på tystnad på arbetsplatserna. Det individuella lönesystemet är en orsak. Det förekommer att de som pratar mycket och är kritiska får sämre lön. Förutsättningen för individuell lönesättning är att man har ett tydligt system för hur det ska gå till och en stark fackklubb.

Om en hel fackklubb tystas, vad gör man då?

– Många av SEKO:s medlemmar som tidigare arbetade i offentlig sektor är idag anställda av entreprenörer som är konkurrensutsatta. De ska pressa priserna och det kommer ofta ett påbud uppifrån att här ska vi hålla ihop. Det är också ett problem när arbetsgivaren möter alla krav med att då måste verksamheten läggas ner och flyttas utomlands.

Riktigt allvarligt blir det när företaget börjar trycka på fackliga förtroendemän så mycket att de inte vågar agera och hävda lagstiftningen utan är rädda för repressalier. De kanske till och med förflyttar sig närmare arbetsgivaren och bort från sin egen fackliga organisation. Då är det kört. Lösningen är enligt Janne Rudén att medlemmarna trycker på och att ombudsmän från avdelningen backar upp klubben.

Svårast att komma åt är när facket vill låsa in sig och håller resten av organisationen utanför. Det går att hålla tyst ett tag men sen krackelerar det ändå förr eller senare, menar Janne Rudén.

Det är inget ont i samverkan. Tvärtom. Men det gäller att komma ihåg att det rör sig om två parter. Samverkansavtal kan få effekten att alla frågor åker den vägen istället för att arbetsgivaren förhandlar.

– Det krävs att fackliga förtroendemän har integritet. De som sitter i bolagsstyrelser måste fråga sig: Är jag här för att någon lyssnar på mig eller sitter jag här på någon annans villkor? Vi måste ge våra fackliga förtroendemän ute på arbetsplatserna mer råg i ryggen och de måste veta att de har förbundet bakom sig. Ett resultat av kampanjen som vi körde är att både medlemmar och förtroendevalda känner att vi från förbundet legitimerar: Ni ska inte hålla käften!

På SEKO:s förbunds kongress uttryckte du att du vill se Wanja Lundby-Wedin som nästa partiledare för socialdemokraterna. Vill du själv bli LO-ordförande om det jobbet bli ledigt?

– Jag är förbundsordförande i SEKO och precis återvald. ❁

Fråga Lennart Stéen, Allas arbetsskadeexpert om arbetsskador och skadeanmälan. Lennart Stéen har arbetat i mer än 30 år på LO-TCO Rättsskydd med främst arbetsskadeärenden och skadeståndsrätt.

Uppsagd på grund av cancer

? Hej, jag har en knepig fråga. En arbetskamrat kommer att bli uppsagd på grund av att han har haft cancer och inte orkar att jobba full tid. Finns det någon ersättning som han kan få ut när han blir uppsagd?

Josef S.

! Hej Josef! Du skriver att din arbetskamrat kommer att bli uppsagd. Är detta helt klart efter förhandlingar med facket? Du anger ju att han inte orkar arbeta för fullt, alltså 100 procent.

Arbetsgivarens rätt att säga upp är grundad på den anställdes förmåga att göra ett för arbetsgivaren väsentligt arbete. Om det är så att den anställda kan arbeta halvtid, så kan han ju fortfarande utföra ett väsentligt arbete för arbetsgivaren.

Du skriver att han har haft cancer och inte orkar jobba för fullt. Om ett tag kanske han blir så stark att han kan arbeta för fullt?

Om han av hälsoskäl tvingas att minska sin arbetstid kan han med stöd av läkarintyg ansöka om sjukersättning (det som tidigare kallades sjukbidrag eller förtidspension) hos Försäkringskassan. Rätten att säga upp vid sjukersättning kan sammanfattas så här:

Om Försäkringskassan medger tidsbegränsad sjukersättning (tidigare sjukbidrag), till exempel på halvtid, så anses arbetsgivaren inte ha rätt att säga upp. Oförmågan att arbeta är ju inte bestående nedsatt.

Om Försäkringskassan i stället ger honom icke tidsbegränsad sjukersättning (tidigare förtidspension) på halvtid, kan arbetsgivaren hävda att

han har rätt att omförhandla anställningsavtalet till halvtidstjänst.

Oavsett om beviljad sjukersättning är tidsbegränsning eller inte, kan din arbetskamrat få månadsersättning från Avtalsgruppsjukförsäkringen AGS under motsvarande tid.

Tillbaka till uppsägningshotet. Jag värjer mig som du ser mot att någon bara blir uppsagd för att han inte kan arbeta för fullt. I det läget är det

» Finns det någon ersättning som han kan få ut när han bli uppsagd på grund av cancersjukdom?«

mycket viktigt att facket blir inkopplat – om så inte redan har skett. Om han trots allt blir uppsagd, ska facket och arbetsgivaren förhandla fram ett avgångsvederlag.

Du anger inte vad för cancer som din arbetskamrat har haft. Kan cancer misstänkas vara en följd av hans arbetsmiljö? I så fall bör han skicka in en arbetsskadeanmälan och ansökan till Försäkringskassan och till AFA Försäkring. Försäkringskassan prövar enligt lagen om arbetsskadeförsäkring, LAF (med bland annat kravet att arbetsförmågan ska vara bestående nedsatt eller nedsatt i minst ett år framöver). AFA Försäkring prövar enligt Trygghets-

försäkring vid arbetsskada, TFA, och den så kallade ILO-förteckningen där arbetsrelaterade cancrar finns upptagna.

Lennart Stéen

»Tvingad« till friår på grund av mobbning

? Hej Lennart! Min fråga gäller en medlem som känner sig kränkt och mobbad. Som vanligt är det, enligt min mening problem med att en annan arbetskamrat har haft hand om det praktiska på avdelningen, medan arbetsledaren har haft kontorsdelen. Han är sällan på plats »på golvet« och har inte sett problemen som varat under flera år. Några har gjort det lätta och flyttat till en annan grupp.

Nu till den egentliga frågan: Vår medlem har haft frånvaro på grund av detta men större delen av tiden har hon haft friår (flytt från avdelningen). Finns det någon möjlighet att få ersättning för det hon förlorar på grund av att hon mått så dåligt att hon tagit friår? I den situation hon varit i är det svårt att hävda sin rätt. Om du förstår vad jag menar.

Rätt ska vara rätt, eller?

! Hej! Fallet är svårt, eftersom det inte finns några liknande rättsfall. Den grundläggande frågan är om det går att visa att medlemmen

Skriv till »Fråga Lennart«

Alla, 105 53 Stockholm.

Du kan också fråga Lennart Stéen, LO-TCO Rättsskydds arbetsskadeexpert, via Alla-webben på alla.lo.se.

har varit utsatt för kränkande särbehandling (se Arbetsmiljöverkets föreskrift med samma namn). Arbetsledningen ska enligt denna föreskrift både arbeta förebyggande och med att förhindra kränkningar om sådant pågår.

Viktigt är att det finns arbetskamrater som är villiga att ställa upp och »vittna«. Du anger ju att din medlem inte är den enda utsatta.

Förutsättning för att arbets-skadeförsäkringen ska kunna lämna ersättning är att den försäkrade till följd av i detta fall kränkningen blivit varaktigt arbetsoförmögen (till exempel beviljats sjukersättning) eller fått reducerad arbetsförmåga (till exempel bytt jobb med nedsatt lön som följd) eller bedöms förbli arbetsoförmögen i minst ett år framåt.

Jag tror inte vi har prövat något ärende med någon som gjort förlust på grund av friår. Vem kan intyga att det är kränkningen som gjort att hon tagit friår? Även om så kan ske, är det dock inte alls klart att Försäkringskassan accepterar att lämna livränta motsvarande inkomstförlusten, alltså lön i arbete minus ersättning under friåret.

Det har dykt upp ett ärende där en länsrätt har dömt ut arbetsskadelivränta motsvarande skillnaden mellan lön i arbete och »avtalspension«. Om det håller i högre instans, vet vi ännu inte. Det som möjliggjorde beslutet var också att medlemmen var över 60 år.

Således inget entydigt svar, men kanske något tips?

Lennart Stéen

Vad är »degenerativa förändringar«?

? Hej Lennart! Jag är skyddsombud och försäkringsrådgivare men har inte varit det så länge. Jobbet vi gör är tungt och med mycket lyft och kånkande. Det går ju bra så länge man är ung och pigg men vi har hög medelålder och många skador. Arbetsgivaren gör så gott han kan med hjälpmedel och sånt, men folk har helt enkelt slitit ut sig. Det borde vara allmänt känt att man sli- ➤

»Kerstin Fredholms bok 'Fint hemma' ger en outhärlig bakgrund i debatten om skattesubventionerade hushållstjänster.«

Ulla Richter,
Aktuellt i Politiken

125
KRONOR

alla:s reporter wallraffade som piga!

Hur ser arbetsvillkoren ut på den privata hemtjänstmarknaden? Vår reporter Kerstin Fredholm tog mopp och hink och stegade in bakom de slutna dörrarna. Hon wallraffade som piga i privata hem i Stockholm under sex månader. Läs hennes berättelse om arbetsvillkoren som väntar i den nya sköna skattesubventionerade hushållssektorn.

JA! Jag vill beställa boken
»Fint hemma« från Alla-butiken!

Böcker, antal:

Namn:

Adress:

Postadress:

Telefon:

E-post:

Det går även bra att beställa boken från www.alla.lo.se. Klipp ur talongen och lägg den i ett kuvert. Frankeras ej. Alla betalar portot. Skicka din beställning till: Alla, Svarspost, Kundnummer I10401902, 11000 Stockholm.

»Vill läkarna försvåra för arbetsskadade att få rätt mot Försäkringskassan?«

» ter sönder kroppen i det här jobbet. Men det konstiga är att på alla svar från röntgen eller magnetröntgen med MRT angående rörelseapparaten så står det oftast »degenerativa förändringar«. Varför inte artros? Är det för att läkarna vill försvåra för arbetsskadade att få rätt mot Försäkringskassan?

Vems ärenden går läkarna egentligen?

! Hej! Ordet degenerativa förändringar betyder egentligen alla förändringar, alltså att kroppen eller en viss kroppsdel har ändrat utseende från det ursprungliga. Det betyder egentligen inte att förändringarna är en följd av ålder eller sjukdom.

Däremot har våra motståndare lyckats med att lägga beslag på ordet. När det nu sägs eller skrivs, anses sådana förändringar därför vara en följd av ålder/sjukliga förändringar. Ordet »artros« förekommer vad gäller leder till exempel knäleder och höftleder och betyder förslitning – men även en förslitning kan ju vara en följd av ålder/kroppshållning eller belastning.

Det är helt riktigt att när uttrycket »degenerativa besvär« används så innebär det att Försäkringskassans läkare inte anser att besvären är en följd av arbetet. Inom fackföreningsrörelsen är vi allmänt av den uppfattningen att många av dem som fått sina besvär klassade som »degenerativa besvär« har besvär som uppkommit som följd av tungt och belastande arbete. Det gäller dock att visa att så har varit fallet och det är inte alltid så lätt.

Läs mer på www.alla.lo.se

Fler frågor och svar hittar du på www.alla.lo.se under »Fråga Lennart«.

Sudoku: medelsvår

1		2	3					
4			1	2	5			
3	6	7						
		5		8	3			
9		1				7		3
			7	9		4		
						9	8	2
			9	6	8			7
					4	6		5

Sudoku: svår

		1		2		3		
	3		4			5		
	6		7			2		
8				3				
9								7
				5				1
		5			6		8	
		4			2		9	
		3		1		4		

Levererat av korsord.se

Sudoku-lösningarna redovisas i nästa nummer av tidningen Alla.

